

4918

ՈՊՊՈԶԻՑԻՈՆ ՀՈՍԱՆԲՆԵՐԸ

ՀԱՄ. ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ (Բ) ՆԵՐՍՈՒՄ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВЕДОМОСТНИИ
Академии Наук
СССР

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ 1928

ЗКП
0-60

1928 N 916

15 JUL 2005

11 NOV 2009

M
12756
3K01
0-60

Ա. Ս.

ՈՊՊՈԶԻՑԻՈՆ ՀՈՍԱՆԲՆԵՐԸ

ՀԱՄ. ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ (Բ) ՆԵՐՍՈՒՄ

Փոխադրւոյուն ուսանելից

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ИСТОРИИ
Академии Наук
СССР

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ, 1928

Главлит № 98328
Тираж 3.000 экз.
Заказ 2132

56779-66

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

	Եջ
Ներկուսակցական բեռումները յեղ նրանց աղբյուրները . . .	5
Հակալենինյան բեռումները մեր կուսակցության մեջ՝ պրոլե- տարիասի կողմից պեսական իշխանությունը գրավելու ժամանակ	8
Ձախ կոմունիզմ	13
«Դեմոկրատիկ ցենսրալիզմի խումբը»	18
Տրոցկիզմը յեղ բանվորական ուղղությունից հանդիսանում .	22
1923 թ. տրոցկիսական ուղղությունից հանդիսանում	29
«Նոր ուղղությունից հանդիսանում»	34
1926 թ. միացյալ ուղղությունից հանդիսանում	39
1927 թ. ուղղությունից հանդիսանում բոլոր	42
Ընկ. Ստալինի կարծիքը ուղղությունից հանդիսանում (հասկանալի հարց)	50
Համ. Կ. Կ. (բ) XV համագումարի բանաձևը ուղղությունից հանդիսանում մասին	56
Կոմինտերնի VI կոնգրեսի բանաձևը Տրոցկի, Ռա- դեկի, Սապրոնովի յեղ ուղղությունից հանդիսանումի առթիվ .	61

ՆԵՐԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԹԵՔՈՒՄՆԵՐԸ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

Բոյլշևիկյան կուսակցութիւնը պայքարի անագին փորձառութիւնն ունի, այդ պայքարը նա մղել է ընդդէմ բուրժուական և մանր-բուրժուական կուսակցութիւններին:

1917 թ. Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից առաջ մեկ ու կես տասնյակ տարվա ընթացքում բոյլշևիկյան կուսակցութիւնը պատմական տարբեր մոմէնտներում ստիպւած էր գնահատել այդ քաղաքական կուսակցութիւնների պատփորմները, ցուցադրել նրանց դասակարգային բնույթը, մերկացնել նրանց ծրագրի և տակտիկայի դասակարգային նշանակութիւնը և պարբերական մոլեգին պայքարի միջոցով ապահովել այդ հայացքների հաղթանարումը բանվորական և առհասարակ աշխատավորների շրջանում: Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից հետո, յերբ իշխանութիւնը պրոլետարիատի ձեռքն անցավ և յերբ այդ պետութիւնը գլուխն անցավ կոմունիստական կուսակցութիւնը՝ բանվոր դասակարգի շահերի միակ ներկայացուցիչը, — բուրժուական և մանր-բուրժուական քաղաքական կուսակցութիւնները դրվեցին անլեզալ գոյութիւն պայմանների մեջ: Պրոլետարական պետութիւնը որդանները ամեն միջոց ձեռք եյին առնում, վորպեսզի վերջ դնեն պրոլետարական հեղափոխութիւն թշնամի քաղաքական կուսակցութիւններին, թույլ չտան նրանց կազմակերպումն և գոյութիւնը, հնարավորութիւն չտան նրանց թե բերանացի և թե մա-

մուլի միջոցով հակահեղափոխական ազդեցության և պրոպագանդ մղելու: Լեզալ գոյություն ե ունեցել և ունի միմիայն կոմունիստական կուսակցությունը, սակայն, իհարկե, այդ չի նշանակում, վոր խորհրդային յերկրում բուրժուական և մանր-բուրժուական շերտերն ամենևին չեն արտահայտում իրենց քաղաքական ձգտումներն և չունեն իրենց քաղաքական ծրագիրը:

Այդ ամենևին չի նշանակում, վոր, արգելելով բուրժուական և մանր-բուրժուական քաղաքական կուսակցությունները, խափանվեց և բուրժուազիայի ու մանր-բուրժուազիայի ազդեցությունը պրոլետարիատի վրա: Հիշած ազդեցությունն արտահայտվում եր և արտահայտվում ե, ի միջի այլոց, և նրանում, վոր կոմունիստական կուսակցության շարքերում մերթ ընդ մերթ ձևակերպվում են կուսակցական գծից դուրս թեքումներ և շեղումներ: Ինքն ըստ ինքյան հասկանալի յե, վոր կուսակցական ծրագիրը, կուսակցական տակտիկան, բոյլշևիկյան տրադիցիաները անկարող եյին և անկարող են հաշտվելու բոյլշևիզմի հիմնական սկզբունքներին պարզապէս բացասաբար վերաբերվող ակներև հակակուսակցական հոսանքների հետ: Այսպէս, որինակ, բոյլշևիկյան կուսակցության մեջ չեր կարող տեղի ունենալ մի հոսանք, վոր բացարձակ, աներկբայ, պարզապէս պրոլետարիատի ղեկատարութեայի սկզբունքի դեմ դուրս գար: Թեև ներկուսակցական շեղումները լենինյան գծից, չեյին արտահայտվում բացարձակ հարձակումներով բոյլշևիկյան ծրագրի սկզբունքների և բոյլշևիկյան տակտիկայի դեմ, — այնուամենայնիվ նրանք սքողված ձևով, ձախ ֆրազներով քողարկված, ըստ եյության հակակուսակցական գիծ ունեյին — արտահայտում եյին մանր-բուրժուազիայի ազդեցությունը պրոլետարիատի վրա:

Միամտություն ե կարծել, վոր պետական իշխանությունը պրոլետարիատի կողմից զրավելուց և ամրապնդվե-

լուց հետո, մեր կուսակցությունը, վոր միակ լեզալ կուսակցությունն ե, ապահոված ե մանր-բուրժուական իդեոլոգիայի ազդեցությունից: Վոչ մի բոպե չպետք ե մոռանալ, վոր մեր յերկրում մանր-բուրժուական ազգաբնակչությունը գերակշռող ե, վոր այդ մանր-բուրժուազիան, ըստ շուկայի հարաբերությունների գարգացման չափի, իր միջից արտաբերում ե կապիտալիստական տիպի տարրեր, և վոր տնտեսական շինարարության, նաև խորհրդային հասարակականության բոլոր շրջաններում պրոլետարիատն և նրա կուսակցական ավանգարդը ամեն որ հանդիպում են մանր-բուրժուական հայացքների, տրամադրությունների, ձգտումների, սովորությունների, տրադիցիաների տարբային գրոհին: ԽՍՀՄ տնտեսական զարգացման պրոցեսում անկասկած նկատվում ե սոցիալիստական ձևերի ավելի արագ աճումն, քան մասնավոր տնտեսական ձևերի, բայց այնուամենայնիվ վորոշ չափով աճում ե և մասնավոր կապիտալը, արագանում ե նաև մանր-բուրժուական մասսաների մեջ կապիտալիստական շերտավորումների գոյացումն և ուժեղանում են կապիտալի ղերքերը մի շարք ասպարեզներում:

Այսպիսի պարագաներում, միակ լեզալ կոմունիստական կուսակցության մեջ արտահայտվելու յե (իհարկե խիստ քողարկված ձևով, ինչպէս և մինչև այժմ ե արտահայտվել) մանր-բուրժուական տարրերի ազդեցությունը մեր կուսակցության ամենաանկայուն շերտերի վրա: Լենինյան կուսակցությունը զարգացել ե վոչ միայն պրոլետարիատի ակնհայտ թշնամիների դեմ մղած պայքարում, նա «կոմիվել ե և զորացել» ներկուսակցական խմբերի ու հոսանքների դեմ պարբերաբար մղած պայքարի պրոցեսում, վորոնք (այդ խմբերն ու հոսանքները) փորձ եյին անում կուսակցությունը իսկական ուղիից վեր բերելու և որչեզեքով կերպով հանդիսանում եյին իբրև պրոլետարիատի

վրա մանր-բուրժուական ազդեցություն տարածող արխեր-
կուսակցության անդամը դաստիարակվում է, յերբ
յուրացնում է բոյլշևիկյան կուսակցության պատմական
պայքարի փորձը, ուսումնասիրում է ներկուսակցական
կյանքի պատմությունը, ընդունակ է դառնում կուսակ-
ցության ներսում տեղի ունեցող հակակուսակցական շե-
ղումները հաղթահարելու, նոր հոսանքների և խմբերի մեջ
հին, կուսակցությանը արդեն հայտնի, բայց նոր դիմակ-
ներով սքողված իդեյաները տարբերելու։ Ահա թե
ինչու կուսակցական կրթության ամենակարևոր տարրերից
մեկը պետք է կազմի ներկուսակցական հոսանքների
պատմության ծանոթությունը, հակաբոյլշևիկյան թեքում-
ների իդեյական դիրքերի և այդ թեքումների վերաբեր-
մամբ կուսակցության ունեցած հայեցակետերի ուսում-
նասիրությունը։

ՀԱՎԱԼԵՆԻՆՅԱՆ ԹԵՔՈՒՄՆԵՐԸ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ՝
ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԿՈՂՄԻՑ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ ԳՐԱՎԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑԻՆ

Արդեն պրոլետարիատի դիկտատուրայի շեմքում, յերբ
կոմունիստական կուսակցությունը միակ լեզու կուսակ-
ցություն էր դառնում մեր յերկրում, բոյլշևիկյան շրջ-
անում լենինյան կուսակցական գծից շեղումներ յերևան
յեկան։

Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից առաջ կուսակցության
մեջ մտավ տրոցկիստների մի խումբ, Լ. Տրոցկու գլու-
խավորությամբ։ Այդ խումբը իր հետ բերեց վոչ-բոյլշևիկ-
յան վորոշ տրադիցիաներ, իհարկե այդ խումբը ձևակա-
նապես ընդունեց թե կուսակցության ծրագիրն և թե կու-
սակցական տակտիկայի հիմունքները, սակայն ներկու-
սակցական հարաբերությունների հետագա զարգացումն

ապացուցեց, վոր այդ խմբի շատ ներկայացուցիչներ լիո-
վին չազատագրվեցին այն առանձին հայացքներից, վոր
ունեին նրանք պատմական զարգացման մասին, դասա-
կարգերի փոխադարձ հարաբերությունների մասին, պրոլե-
տարական պերսոնալիզմների մասին, հայացքներ, վորոն-
ցով տրոցկիզմը անշատվում էր բոյլշևիզմից։ Տրոցկիզմն
իր հետ կուսակցության մեջ բերեց նաև վոչ-լենինյան,
խեղաթյուրված պատկերացումը կուսակցական կազմակեր-
պության սկզբունքների վերաբերմամբ։ Յեթե Հոկտեմ-
բերյան հեղաշրջման ժամանակ Լ. Տրոցկին, Լենինի և
մեր կուսակցության մյուս առաջնորդների հետ, ղեկավա-
րում էր ապստամբությունը և կոխի իշխանության հա-
մար, յեթե այդ կովում նա ամբողջովին Լենինի հետ
մնաց, յեթե այդ շրջանում, ինչպես և հետագա մի շարք
շրջաններում, նա շատ էր նպաստում, վոր կոխի իշխա-
նության համար հաջող ավարտվի, — ապա կուսակցական
զարգացման հետագա շրջաններում տրոցկիզմը քանիցս
յենում էր կուսակցության լենինյան դիրքերի դեմ, ջա-
նալով պատվաստել վերջինիս իր սխալ հայացքները հեղա-
փոխության զարգացման և պրոլետարիատի պայքարի մե-
թոդների վերաբերյալ։

Չախ ֆրազայի տակ, վորով ըողարկվում էր տրոց-
կիզմը, և տարբեր ձևերի տակ, վորոնցով նա արտահայտ-
վում էր գանազան ժամանակներում, ծածկված էր պրո-
լետարական հեղափոխության զարգացման վոչ-լենինյան
պատկերացումն։ Լ. Տրոցկին, ըստ բանի եյության ան-
կարելի յեր համարում սոցիալիզմի կառուցման ավարտումը
մեր յերկրում, նա յենթադրում էր, վոր իշխանությունն
իր ձեռքը գրաված պրոլետարիատը կարող է պահպանել
ու ամրապնդել այդ իշխանությունը և կարող է հաջո-
ղությամբ ոգտագործել այն՝ դեպի սոցիալիզմն ղիմելու
համար՝ լուկ այն դեպքում, յեթե նրան ոգնության հասնի

իշխանությունն իր ձեռքը գրաված արեմտյան յեվրոպական պրոլետարիատը: Քանիցս շեշտելով պրոլետարիատի և գյուղացիության միջև տեղի ունեցած հակասություններն խորությունն ու ծավալը, նա յեղնում եր նրանից, վոր այդ հակասությունները, համաշխարհային հեղափոխության ուշացման դեպքում, պատճառելու յեն պրոլետարական ղեկատուութեան պայթումն և անհնարին են դարձնելու սոցիալիզմի կառուցման ավարտումը մեր յերկրում: Այդ, ինչպես հայտնի յե, արգելք չեղավ Լ. Տրոցկուն Հոկտեմբերյան հեղաշրջման դեկավարներին մեկը հանդիսանալու:

Սակայն կուսակցության մեջ, իշխանության համար մղած կռվի մոմենտին, յերևան յեկավ նոր հոսանք, վորը (ուսենալով տրոցկիստական տեսակետին խիստ նման տեսակետ) տարբեր գործնական յեղրակացության հանգամ: Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից վոչ շատ առաջ, կուսակցության ներսում ձևակերպվեց մի հոսանք՝ ընկ. Կամենևի և Զինովյեվի դեկավարությամբ, այդ հոսանքը յենթադրում եր, վոր Ռուսաստանում դեռ չեն հասունացել սոցիալիստական հեղափոխության համար պայմաններ, վոր այդ պայմանները նախապատրաստել են լոկ բուրժուական-դեմոկրատիկ հեղափոխություն, և վոր իշխանությունը միմիայն պրոլետարիատի ձեռքն առնել և այդ իշխանությունը գլխավորել միմիայն բոլշևիկյան կուսակցությամբ, այդ նշանակում ե անել մի խելառ քայլ՝ մեր հեղափոխության բնույթի մասին ունեցած սխալ պատկերացման վրա, պրոլետարիատի դերի և ուժի թերագնահատման վրա, մեր յերկրում մանր-բուրժուազիայի դերի և նշանակության սակավ հաշվառման վրա հիմնված մի խելառ քայլ: Այդ ընկերների դիրքը, ըստ բանի եյության, նշանակում եր, վոր նրանք չեն հավատում մեր յերկրում սոցիալիզմի կառուցումն ավարտելու հնարավոր-

ության, և վոր նրանց համոզմունքով, պրոլետարիատի և գյուղացիության միջի հակասությունները անխուսափելիորեն ի չիք են դարձնելու բանվոր դասակարգի ղեկատուութեան, և վոր, նրանց համոզմունքով, սոցիալիստական հեղափոխության համար Ռուսաստանում պատմական ժամը դեռ չի հասել: Ընկ. Կամենևի և Զինովյեվի այդ դիրքի գործնական յեղրակացությունն եր — նրանց յելույթը ընդդեմ Հոկտեմբերյան հեղաշրջման, ինչպես և հոգուտ այն բանի, վոր պետք ե խառն կառավարություն կազմել զանազան «խորհրդային կուսակցություններից», այսինքն խորհուրդներում մասնակցող կուսակցություններից (նաև մենշևիկներից, եսերներից, եսեններից):

Այդպիսով պրոլետարական ղեկատուութեան որրանից արդեն բոլշևիկյան կուսակցության ներսում յերևան յեկան յերկու փոքրիկ հոսանքներ, վորոնք այն մոմենտին իրանց իդեական դիրքերից տարբեր գործնական-քաղաքական յեղրակացություններ արին, ուսենալով հանդերձ ընդհանուր յելակետներ: Թե տրոցկիզմն և թե Կամենևի ու Զինովյեվի ներկայացրած հոսանքը յեղնում եյին այն հիմունքից, վոր մեր յերկրում սոցիալիզմի կառուցումն ավարտելը անհնարին ե, վոր մեր հետաձայն յերկրում պրոլետարական ղեկատուութեան կրախը անխուսափելի յե համաշխարհային հեղափոխության ուշանալու պայմաններում, և վոր պրոլետարիատի ու գյուղացիության միջի հակասություններն անխուսափելիորեն այնպիսի սուր կերպարանք են ստանալու, վոր անհնարին են դարձնելու սոցիալիզմին հաջողությամբ մերձենալը: Կուսակցությունը յետ մղեց այդ թեքումներն և Լենինի դեկավարությամբ կարողացավ այդ հոսանքի դեկավարներին ընդհանուր կուսակցության դիրքերի վրա կանգնեցնել: Մի շարք տարիների ընթացքում այդ իդեաները, վորոնք կազմում եյին այդ թեքումների պլատֆորմաների եյությունը, գաղտուկ,

ճնշված դրության մեջ ելին գտնվում, վորպեսպի մի քանի տարուց հետո իբրև յեկակեա ծառայեն նոր թեքումների և նոր խմբավորումների համար, վորպեսպի իբրև հիմք ծառայեն այն նոր ծրագրներին, վոր հակադրվում են բոլոր շեղմին և բոլոր շեղման կուսակցութեանը:

Մեզ մոտ ընդունված և տարբերել այսպես կոչված «ձախ» և այսպես կոչված «աջ» թեքումներ, և շատ հաճախ յենթադրում են, վոր «ձախ» թեքումն մի ինչ վոր ավելի սակավ վտանգավոր բան և, ավելի մոտ և բոլոր շեղմին, ավելի սակավ թշնամական և լենինիզմին: Իսկ «ձախ» թեքումի ներկայացուցիչներն իրենք ամենուրեք սովորել են պարծենալ, վոր պատկանում են այդ թեքման, վորը իբր թե ավելի հեղափոխական և քան բոլոր շեղմը, հավասարութեան նշան դնելով «ավելի ձախ» և «ավելի հեղափոխական» հասկացողութունների մեջ: Այնինչ կուսակցութեան պատմութիւնը մեզ այնքան առարկայական դասեր է տվել «ձախ» թեքումների ոբյեկտիվ գերի և վնասակարութեան վերաբերմամբ, վոր այժմ առանց տատանվելու կարելի չէ պնդել, վոր «ձախ» և «աջ» թեքումների մեջ, մեկի և մյուսի ոբյեկտիվ նշանակութեան մեջ, սկզբունքային տարբերութիւն չկա: Պետք է շեշտել, վոր Լենինը, դեռ իշխանութիւնը գրավելուց առաջ, թե «աջ» և թե «ձախ» թեքումները նույն թափի վրա իր դասում: Բոլորը հիշում են, վոր ռեակցիայի ծանր տարիներում նա առաջարկում էր նույն թափով և նույն համառութեամբ պայքարել թե լիկվիդատոր մենշևիկների դեմ և թե «ձախ» լիկվիդատորների՝ այսպես կոչված «ձախ» բոլոր շեղման դեմ: Իսկ յերբ պրոլետարիատը իշխանութիւնն իր ձեռքը գրավեց, «ձախ» թեքումների ոբյեկտիվ վնասակարութիւնը և հակապրոլետարական բնույթը, նրանց՝ վոչ պակաս քան «աջ» թեքումների՝ վնասակարութիւնը ավելի ակներև դարձավ: Բոլորովին պարզ դարձավ,

վոր «ձախ» թեքումների յեկադիրքը եյականապես չի տարբերվում «աջ» թեքումների յերադիրքից, վոր հեղափոխական Ֆրադիոլոգիան քողարկում է նրանց վոչ-հեղափոխական ձգտումները, վոր այդ «ձախ» հոսանքներն ավելի հեղափոխական չեն, քան բոլոր շեղմանները, այլ ընդհակառակն, դրանք ուղղված են պրոլետարիատի դեմ, լենինիզմի դեմ, և յեթե շարունակվեն, իրենց զարգացման պրոցեսում կարող են հակահեղափոխական դեր խաղալ:

Ձ Ա Խ Կ Ո Մ Ո Ւ Ն Ի Ձ Մ

Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից քիչ հետո կուսակցութեան ներսում յերևան յեկավ մի հոսանք, վոր կոչվում էր «ձախ կոմունիզմ»: Այդ հոսանքը ձևակերպվեց Բրեստի դաշնի եպիսոպոս: Բոլորը հիշում են, վոր յերբ խորհրդային իշխանութիւնը հաստատվեց, նրան վիճակվեց հաշտութիւն կնքելու հարցը վճռել չափազանց ծանր և բարդ հանգամանքներում: Բոլորը հիշում են, վոր գերմանական իմպերիալիզմն ոգավեց խորհրդային յերկրի տնտեսական քայքայումով և ծանր կացութեամբ և հաշտութեան այնպիսի պայմաններ առաջարկեց, վոր ուրիշ հանգամանքներում պրոլետարիատական պետութիւնը նույնիսկ չէր ել քննի: Ահա այդ պարագաներում կուսակցութեան ներսում մի հոսանք յերևան յեկավ, վորը կուսակցութեան նույնիսկ այդ «խայտառակ» պայմաններով հաշտութիւն կնքելու ձգտումը, վոր թելադրված էր խորհրդային իշխանութիւնը փրկելու և շունչ առնելու հնարավորութիւն տալու ցանկութեամբ, համարեց վորպես պրոլետարիատի դասակարգային դիրքերից անջատում և մանր-բուրժուազիայի դիրքերին հարում:

Դուք հաշտութիւն էք կնքում գերմանական իմպերիալիզմի հետ, դուք համաձայնութեան եք գալիս ամենա-

թունդ հակահեղափոխութեան ներկայացուցիչներին հետ, դուք մատնուած եք այն նահանգների աշխատավորների լայն խավերի շահերը, վորոնք (նահանգները) ըստ հաշտութեան պայմանագրի անցնում են Գերմանիային, դուք քայքայում եք գերմանական պրոլետարիատի շարքերը, ամրապնդելով գերմանական իմպերիալիզմը, դուք որչեփ տիվ կերպով արտահայտում եք վոչ թե հերոսական պրոլետարիատի, վոր ընդունակ է դեռ հեղափոխական կռիւ մղելու, այլ այն մանր-բուրժուազիայի ձգտումները, վորը հոգնել է պատերազմից, չի ուզում ըմբռնել պարագաների արմատական փոփոխութեանը, վորը չի ցանկանում պաշտպանել պրոլետարական պետութեանը» — ահա այսպես երբնորոշում «ձախ կոմունիզմը» Լենինի դիրքը, մեր կուսակցութեան դիրքը: Իրենց կողմից «ձախ կոմունիստները» առաջադրեցին «հեղափոխական պատերազմի» լոզունգը: «Ձախ կոմունիզմին», գլխավորում էին ընկ. Բուխարինը, Ռադեկը, Ոսինսկին, և ուրիշները, հարեց նաև Լ. Տրոցկին, վորը նույնպես հաշտութեան կնքելու դեմ ձայն տվեց և հետևյալ լոզունգը առաջադրեց — «վոչ հաշտութեան, վոչ պատերազմ»: Նրա և «ձախ կոմունիստների» դիրքերի մեջ ինարկե եյակտն տարբերութեան չկար, վորովհետև նրա դիրքի եյութեանը կայանում եր հաշտութեանը քակելու քաղաքականութեան մեջ: «Իսկ ի՞նչ անենք՝ յեթե գերմանական իմպերիալիզմը սկսի գրոհ տալ» — հարցնում էին Լ. Տրոցկուն: — «Այն ժամանակ — պատասխանում եր նա, — պետք է պատերազմել»: Իսկ վորովհետև գերմանական իմպերիալիզմի գրոհը բացե ի բաց անխուսափելի յեր (ինչպես վոր կյանքն ապացուցեց՝ վոր ընկ. Լենինը ճիշտ եր գուշակում այդ հարցում), ապա հաշտութեան կնքելուց հրաժարվելը նշանակում եր՝ ընդունել հեղափոխական պատերազմի լոզունգը: Լենինի դեմ մղած պայքարի մեջ «ձախ կոմունիստները» շատ հեռու գնացին: Կուսակ-

ցութեան ներսում նրանք կազմակերպեցին առանձին ֆրակցիա, վոր հրաժարվում եր հպատակվել կուսակցական բարձր որդանների վորոշումներին և վորը (ֆրակցիան) ուներ իր սեփական որդանը, իր ժողովները, և իրեն հակադրում եր կուսակցութեանը: Մյուս կողմից, «ձախ կոմունիզմը» ցույց տվեց թե ինչպես չպետք է նայել կուսակցութեան վրա, թե ինչպես չպետք է վերաբերվել կուսակցութեան հետ, թե ինչպես չպետք է հասկանալ բոլշևիզմի կազմակերպչական սկզբունքները և թե ինչպես չպետք է «պահպանել» կուսակցութեան միութեանը նույնիսկ ամենածանր պայմաններում: «Ձախ կոմունիզմն» այնուհետև ցույց տվեց թե ինչպես չպետք է վերաբերվել պրոլետարական դիկտատուրային, ցույց տվեց, վոր չի հասկացել պրոլետարական դիկտատուրայի նշանակութեանը, վորպես դասակարգային պայքարի գենը: Նա ցույց տվեց, վոր չի հասկացել նաև անհրաժեշտութեանը շատ և շատ բան գտնելու նրա համար, վորպեսզի պահպանվի դասակարգային պայքարի գլխավոր գենը, ամենատեղ գենը, ինչպիսին է պրոլետարական դիկտատուրան: «Ձախ կոմունիզմը» այնուհետև ապացուցեց թե ինչպես չպետք է վերաբերվել բանվորա-գյուղացիական բոլոր հարցին, վորովհետև գերմանական իմպերիալիզմի հաշտութեան պայմաններն ընդունելը թելադրվում եր վոչ միայն նրանով, վոր այդ միջոցում մենք չունեյինք պատերազմ մղելու կազմակերպչական-տեխնիքական և ուրիշ նախադրյալներ և վոր այդ միջոցում պրոլետարիատի ուժերը դեռ այնքան ամուր չէին, — այլև նրանով, վոր անհրաժեշտ եր բանվորա-գյուղացիական բոլոր պահպանել և ամրացնել, վորովհետև գյուղացիութեանը չեր ցանկանում պատերազմել: Յերբ «ձախ կոմունիստներից» մեկը՝ Ռադեկն ասում եր Լենինին, վոր գյուղացիութեանը դեռ ձայն չի տվել և չի արտահայտել իր կամքը, — Լենինը նշանակալից

պատասխանեց Ռադեկին.—«Գյուղացիութիւնը ձայն տվեց իր վոտքերով, յերբ նա փախուստ եր տալիս ֆրոնտին»։

Ի նկատի առնելով, վոր գյուղացիութիւնը պատե-
րագմել չէր ցանկանում, վոր հողային ռեֆորմի իրակա-
նացումն ուժեղացնում եր գյուղացիութեան տուն վերա-
դառնալու ձգտումը, և համարելով վոր պրոլետարական
դիկտատուրայի ամրապնդումն անհնարին ե առանց ամրա-
պնդելու քանվոր դասակարգի և գյուղացիութեան սմիչկան
(զոդումն)—Լենինն ավելի ու ավելի համոզվում եր, վոր
անհրաժեշտ ե գերմանական իմպերիալիզմի պայմաններն ան-
հապաղ ընդունել, վոր անհրաժեշտ ե «տարածութիւնը զիջել՝
ժամանակը շահելու համար»։ «Ձախ կոմունիստները» չէին
զլանում հեղափոխական ֆրագներ շռայլել. իսկ այժմ միթե
պարզ չե ամեն մի կոմունիստի համար, վոր այդ հոսանքը
ամենեկին սակավ վնասակար չէր, քան վորեւե «աջ հո-
սանք» մեր կուսակցութեան մեջ։ Մի՞թե այժմ պարզ չե,
վոր այդ հոսանքը ծագում եր մեր կուսակցութեան կազ-
մակերպչական սկզբունքների, պրոլետարական դիկտատու-
րայի պատմական գերի ու նշանակութեան, պրոլետարի-
ատի և գյուղացիութեան միութեան սխալ ըմբռնումից։
Յենթադրենք մի ըստե, վոր «ձախ կոմունիստները» հաղ-
թեյին մեր կուսակցութեան մեջ,—ի՞նչ կնշանակեր այդ,
ո՞ր կտաներ այդ։ Դա կտաներ խորհրդային զորաբանակ-
ների ջարդի, խորհրդային իշխանութեան լիկվիդացիայի և
կապիտալիստական ռեստավրացիայի (Ռուսաստանում)։
Ինչի՞նչ հաճախ շեշտում եր, վոր այդ «ձախ թեքումը» մանր
բուրժուական արկածախնդրութեան, այլ վոչ թե պրոլե-
տարիատի յերկաթե դիպցիպլինայի արտահայտութիւնն ե։

«Մի՞թե կոմունիստը—գրում եր նա—վոր փոքր ի
շատե հասկանում ե կյանքի պայմաններն և աշխատավո-
րութեան, շահագործման յենթարկված մասսաների հո-
գեբանութիւնը, կարող ե գլորվել մինչև այդ տեսակետը

տիպիկ ինտելլիգենտի, մանր-բուրժուազիայի այդ տե-
սակետը, վորը ապագասակարգայնացված ե, վորը «բա-
րիչի կամ շլախտիչի» տրամադրութիւնն ունի, վորը «հաշ-
տութեան հոգեբանութիւնը» հայտարարում ե իբրեւ «ան-
գործնեյութիւն», իսկ կարտոնի սրով թափահարելը—
«գործնեյութիւն»։ Կարտոնի սուր են ճոճում, յերբ մեր
«ձախերը» զանց են առնում ամենքին հայտնի և Ուկրա-
յինայի պատերազմով միանգամ ևս ապացուցված փաստը,
վոր յերեք տարվա սպանդանոցով տանջված ազգերն առանց
շունչ քաշելու պատերազմել չեն կարող, և վոր պատե-
րագմը, յեթե նա հնար չունի ազգային մասշտաբով կազ-
մակերպելու, միշտ ել հարվածում ե մանր-սեփականատի-
րութեան հոգեբանութիւնը, այլ վոչ թե պրոլետարական
յերկաթե դիպցիպլինան։

5679-69

Յեվ հենց «ձախ կոմունիզմի» դեմ եր, վոր Իլիչն
ասում եր, թե «մեզ հարկավոր են վոչ թե հիստորիկային
պոռթկումներ, այլ պրոլետարիատի յերկաթե բատալիոն-
ների անհողդողդ և վստահ առաջխաղաց։

Այդպես ուրեմն, վոչ մի հիմք չկա այսպես կոչված
«ձախ» թեքումներն ավելի սակավ վտանգավոր, սա-
կավ վնասակար, պրոլետարիատին սակավ թշնամի հա-
մարելու, քան աջ թեքումները։ Այդ նախապաշարմունք-
ները պետք ե ցրել։ Պետք ե լավ ըմբռնել «աջերի» և «ձա-
խերի» ստորաբաժանման ամբողջ պայմանականութիւնը,
և կուսակցական գծից ամեն մի շեղումն գնահատել վոչ
թե ֆրակցիոնական պատֆորմներում կուտակված հեղա-
փոխական ֆրագների քանակով, վոչ թե այդ ֆրագների
հնչեղութեամբ, այլ այդ պատֆորմի քաղաքական իրական
բովանդակութեամբ, ոպպոզիցիայի առաջադրած պահանջ-
ների որդեկտիվ դերով։

БИБЛИОТЕКА
ИСТОРИЧЕ-
СКОГО НАУЧНОГО
ЦЕНТРА
Российской Академии
Наук
СССР

«ԴԵՄՈՆԻԱՏԻԿ ՑԵՆՏՐԱԼԻԶՄԻ ԽՈՒՄԲԸ»

«Ձախ կոմունիստական» հոսանքին վերջ տալուց մի տարի հետո, կուսակցության ներսում յերևան յեկավ նոր ուղղություն, վոր ներկայացնում էր այսպես կոչված «դեմոկրատիկ ցենտրալիզմի խումբը», վորին գլուխ եյին կանգնած Սապրոնով, Ոսինսկիյ, Մաքսիմովսկիյ, Վ. Սմիրնով և այլն: «Դեմոկրատիկ ցենտրալիզմի խումբը» կանգնած էր այն տեսակետի վրա, վոր մեր կուսակցությունը բյուրոկրատիկ ձևով ե կազմված, վոր պետք ե թուլացնել ցենտրալիզմը և տեղական կազմակերպությունների համար ապահովել ավելի ինիցիատիվով գործելու պայմաններ, և վոր հարկավոր ե վճռականապես կանգնել կուսակցությունն ավելի դեմոկրատիկ կերպով կազմակերպելու ուղիի վրա: Վոչ մի կասկած չկա նրանում, վոր ռազմական կոմունիզմի ամբողջ պարագաները նպաստում եյին մեր կուսակցական ապարատի բյուրոկրատիզացիային և վոր այդ բյուրոկրատիզմի դեմ պայքարելը և այդ պայքարի համար կոչ անելը վոչինչ հակակուսակցական բան չեր ներկայացնում: Սակայն այն ուղղության առանձին պլատֆորմ առաջադրեց ընդդեմ կուսակցական հայացքների, առաջադրեց հայացքների առանձին մի սխտեմ ներկուսակցական դեմոկրատիայի պերսպեկտիվների վերաբերմամբ. այդ սխտեմով նա ըստ եյության յեղնում էր մեր կուսակցության մեջ տիրող ցենտրալիզմի սխտեմի դեմ, ցենտրալիզմի սկզբունքի դեմ: Քանի վոր այդ այդպես էր, հետևաբար «դեմոկրատիկ ցենտրալիզմի խումբը» գոյություն ունեցող և ուղղելու կարող թերությունների քննադատությունից անցնում էր կուսակցական բոլորիկյան կազմակերպության սկզբունքների քննադատության: Հաշվի առնելով այդ, կուսակցությունը,

ի դեմս Լենինի, «դեմոկրատիկ ցենտրալիզմի խումբը» լուրջ քննադատություն յենթարկեց:

Ներկուսակցական հարցերի վերաբերմամբ (վերևը հիշած դիրքին համապատասխան) «դեմոկրատիկ ցենտրալիզմի խումբը» յեղնում էր միավարության սկզբունքի դեմ՝ մեր խորհրդային հիմնարկությունների մեջ, և առաջադրում էր կոլլեգիալության սկզբունքը: Լենինը և մեր կուսակցության մեծամասնությունը սկզբունքով չեյին ժխտում կոլլեգիալությունը, բայց յենթադրում եյին, վոր այն պայմաններում, վորոնց մեջ խորհրդային պետությունը մաքառում էր՝ քաղաքացիական կռիվ տարիներում իր ամրապնդման և իր հիմքի ամրացման համար, միավարությունն ավելի ուղիղ և ավելի նպատակահարմար կառավարելու մեթոդ էր: Միավարությունը—պնդում էր Լենինը,—չի ժխտում դեմոկրատիան, վորովհետև մեզ մոտ գոյություն ունի ընտրողականություն՝ դեկտատոր կամ և երկուսն էլ յոլունների, վորոնք այս կամ այն անձի նշանակում են պատասխանատու-դեկտատորիչ աշխատանքի վրա: Հարցը վերաբերում ե միմիայն ճկուն, մոմենտի տարբեր պահանջներին արագ պատասխան տվող կազմակերպության ստեղծման: «Բյուրոկրատիկ ցենտրալիզմի խումբը» պլատֆորմի մեջ արտաքին դեմոկրատիզմը քողարկում էր ըստ եյության բյուրոկրատիկ-կազյոնի, բարդ, կառավարելու վոչ ճկուն սխտեմ: Առարկելով առհասարակ միավարության դեմ, «դեմոկրատիկ ցենտրալիստները» խիստ կտրուկ կերպով առարկում եյին այն բանի դեմ, վոր այդ միավարությունը տարածվեր սպեցիների, ախտիկների վրա, վորոնք իրենց իդեոլոգիայով չեյին պատկանում պրոլետարիատի ավանգարդին: Յեվ հենց այդպիսով նրանք դեմ եյին վորպեսզի խորհրդային պետությունը ոգտագործեր այն կուլտուրական և կազմակերպիչ ուժերը, վորոնք միացել եյին նրան կապիտալիստական հասարակությունից:

Ընկ. Լենինն այդ տենդենցի դեմ ել կարող առարկեց: Նա շեշտեց, վոր ուղիղ կոմունիստական քաղաքականութիւնը կայանում ե նրանում, վոր սոցիալիզմ կառուցելու համար հին հասարակութեան կուլտուրական ուժերը, և ամենից առաջ, տեխնիկական սպեցիալիստների ջոկատը ոգտագործվի: Այդպէս, IX համագումարին, Կենտ. Կոմ. հաշվետւութեան մեջ նա ասում եր,—«Ամեն մի քայլափոխում կոլլեգիալութեան վերաբերյալ դատողութիւնները թափանցված են ամենատգետ վոգով, «հակասպեցական» վոգով: Այդ վոգով հաղթել չի կարելի: Հաղթելու համար հարկավոր ե հասկանալ հին բուրժուական աշխարհի ամբողջ ամենախորագույն պատմութիւնը և կոմունիզմը կառուցելու համար հարկավոր ե փոխառնել թե տեխնիկան, թե գիտութիւնը և գործադրել ավելի լայն խավերի համար, իսկ փոխառնել կարելի չե միմիայն բուրժուակիայից: Այդ հիմնական հարցը պետք ե ամենից առաջ քաշել, և տնտեսական շինարարութեան հիմնական խնդիրներից մեկը դարձնել: Մենք պետք ե կառավարենք նրանց ոգնութեամբ, վորոնք դուրս են յեկած այն դասակարգից, վորը մենք խորտակեցինք, նրանցով, վորոնք սնված են իրենց դասակարգի նախապաշարմունքներով և վորոնց մենք պետք ե վերակրթենք: Միաժամանակ մենք մեր կառավարողներին պետք ե մեր դասակարգի շարքերից հավաքենք, պետական ամբողջ ապարատը մենք պետք ե գործադրենք նրա համար, վորպեսզի թե կրթական հիմնարկութիւնները — թե արտադրոցական կրթութիւնը և թե գործնական պատրաստութիւնը — այդ ամենը կոմունիստների ղեկավարութեամբ ծառայեն պրոլետարներին, բանվորներին, աշխատավոր գյուղացիներին: Նշանակվածների (назначенцы) վերաբերյալ այդ բոլոր աղմուկը, այդ բոլոր հին և վնասակար զիբիլը, վոր տեղ են գրտնում զանազան բանաձևերի, խոսակցութիւնների մեջ —

պետք ե ավելի մաքրել, այլ կերպ մենք հաղթել չենք կարող»:

Վերջապէս «դեմոկրատիկ ցենսորալիզմի խումբը» ցանկացավ վորպեսզի կուսակցական կազմակերպութիւնը մի փոքր թուլացնի իր ղեկավարիչ ազդեցութիւնը խորհրդային հիմնարկութիւնների վրա: Սապրոնովը և մյուսները յենթադրում եյին, վոր կուսակցութիւնը չպետք ե խառնվի տնտեսական որդանների ամենորոյա կոնկրետ աշխատանքի մեջ, այլ պետք ե բավականանա ընդհանուր քաղաքական ուղղութիւն տալով: Ինքնրստինքյան հասկանալի չե, վոր այդ տենդենցը նմանապէս դատապարտվեց կուսակցութեան կողմից, վորովհետեւ յեթե «դեմոկրատիկ ցենսորալիստները» վորոշ հիմք ունեյին հաստատելու այն մասին, վոր խորհրդային հիմնարկութիւնների մեջ բյուրոկրատիկ խեղաթյուրումն տեղի ունի, և վոր այս կամ այն տեղ բուրժուական սպեցները չափազանց շատ իրավունքներ են ձեռք առնում և խորհրդային հիմնարկութիւնների ղեկավարներին իրենց խաղալիք են դարձնում,—ապա հենց այդ փաստերիցն ե բղխում, վոր կուսակցութիւնը պետք ե ավելի սերտ, ավելի կոնկրետ, ավելի սխտեմատիկ կերպով ղեկավարի խորհրդային հիմնակցութիւնները:

Այդ խումբը իր հեղափոխական ֆրադեուլոգիայով նույնպէս «ձախ» խումբ եր, բայց ամենքին հասկանալի չե, վոր կուսակցութեան կողմից խորհրդային հիմնարկութիւնների ղեկավարումը թուլացնելու տենդենցը իրոք նշանակում եր թուլացնել բոլշևիկյան դիրքերը պրոլետարական պետութեան մեջ, գորեղացնել այդ պետութեան ապարատի մեջ ծծված՝ մանր-բուրժուական տարրերի դերը և նպաստել խորհրդային պետութեան ալյասեռվելուն:

Յեթե կուսակցութեանը բավական հեշտութեամբ հաշիւվեց հաղթել «դեմոկրատիկ ցենսորալիզմի» խմբին և

բանն այնպես տանել, վոր արդեն X համագումարին այդ խումբը իրեն լուծված հայտարարեց, ապա նոր տնտեսական քաղաքականութեան շեմքում, այդ բարդ ստրատեգիական շեղապտույտի ժամանակ, կուսակցութեան վորոշ խավերում նորից նկատելի յեղան տատանումներ:

ՏՐՈՑԿԻՉՍԸ ՅԵՎ «ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՈՊՈՂԶԻՑԻԱՆ»
ՆԵՊԻ ՇԵՄՔՈՒՄ

Լեհաստանի հետ հաշտութիւնն կնքելուց հետո պարզ յեղավ, վոր մեր առաջ նշմարվում է «խաղաղ» տնտեսական շինարարութեան մի շրջան, և վոր կուսակցութեան առաջ ամենասուր և ամենալուրջ կերպով կանգնում են տնտեսական շինարարութեան հարցեր, և վոր այժմ առաջին պլանում կանգնած հիմնական պրոբլեմները տնտեսական քաղաքականութեան պրոբլեմներն են: Մյուս կողմից պարզ եր լինում, վոր այդ տնտեսական հարցերը վճռելիս ամենագլխավոր հարցն եր բանվորա-գյուղացիական սմիշկայի ուղիղ ձևեր գտնելը, վոր համապատասխան լիներ պրոլետարական դիկտատուրայի գոյութեան այդ շրջանին: Ընկ. Լենինը վերին աստիճանի զգուշութեամբ եր մոտենում այդ վիթխարի հարցերին: Նա ուսումնասիրում եր բանվորների և գյուղացիների տրամադրութիւնն ու պարագաները, իր յեզրափակումների համար ապացույցներ նա գտնում եր թե քաղաքական մեծ հոգվածներում, և թե բանվորների ու գյուղացիների փոքր նամակներում և թե այն հարցերում և կասկածներում, վոր արտահայտում եյին բանվորա-գյուղացիական ժողովների մասնակիցները: Նա ուսումնասիրելով նոր պարագաներն, նշում եր այն ստրատեգիական շեղապտույտը, վոր տանելու յեր դեպի նոր տնտեսական քաղաքականութիւնը:

Յեվ ահա ռազմական շրջանը վերջանալուց հետո, «խաղաղ» տնտեսական շինարարութեան շեմքին, կուսակցութեան ներսում սուր կերպով դրվեց պրոֆմիութիւններին վերաբերյալ հարցը: Այդ հարցի վերաբարմամբ հատուկ պլատֆորմով դուրս յեկավ Լ. Տրոցկին: Լ. Տրոցկին իր պլատֆորմը կազմելու համար յեղնում եր նրանից, վոր տնտեսավարութեան ռազմա-կոմունիստական մեթոդները չեն վերացվում պատմական զարգացման նոր շրջանով, և վոր անհրաժեշտ է ռազմական կոմունիզմի եպրիսայում կուսակցութեան ցուցադրած ուղիով դեռ ևս մի քանի քայլ առաջ գնալ: Նա հետևյալ գործնական և քաղաքական հետևութիւնն եր անում.— անհրաժեշտ է վճռական և ամուր կուրս վերցնել և այնպես անել, վոր մոտակա ժամանակում պրոֆմիութիւնները դառնան արդունաբերութեան ղեկավարները, անհրաժեշտ է վոր պրոֆմիութիւնների ներկայացուցիչները մեխանիկորեն մտնեն ղեկավարիչ տնտեսական հիմնարկութիւնների մեջ և այդպիսով անմիջապէս տնտեսական ղեկավարման ղեկի մոտ կանգնեն, ուստի և անհրաժեշտ է «թափ տալ» պրոֆեսիոնալ որդանները, համապատասխան ուշադրութիւն դարձնել ղեկավարիչ պրոֆեսիոնալ որդանների վրա: Այսպէս եր նրա պլանը:

Լենինը ստիպված եր վճռականապէս այդ պլատֆորմի դեմ յեղնել, և քննադատում եր այդ պլատֆորմը ամենից առաջ բանվորա-գյուղացիական բլոկի տեսակետից: Լենինի մտքերի շարքը հետևյալն եր.— մենք անցնում ենք տնտեսական շինարարութեան նոր շրջանին. այդ նոր շրջանը պահանջում է վոր պրոլետարիատը նոր հարաբերութիւններ հաստատի գյուղացիութեան հետ. գյուղացիութիւնը հանդուրժում եր տնտեսավարելու ռազմա-կոմունիստական մեթոդները՝ մինչև վոր դա նրա աչքում արդարացի կենեւերալական-կարվածատիրական հակահեղափոխական կլի-

կայից պաշտպանվելու անհրաժեշտութեամբ: Իսկ յերբ անմիջական ռազմական պարագաները վերջացան, այն ժամանակ գյուղացիները սկսեցին ավելի և ավելի համառ կերպով պահանջել այնպիսի քաղաքականութեան անցնել, Վորը հնարավորութեան կտար գյուղացիական տնտեսութեան բարգաւաճելուն, Վորը հնարավորութեան կտար ամբարցնելու իր նյութական արտադրութեանը, Վորը կապահովեր իրենց մասնավոր տնտեսավարումն: Լենինը վոչ մի բնական աշխարհի չէր անում բանվոր դասակարգի և գյուղացիութեան մեջ նոր հարաբերութեան հաստատելու այդ կենսորոնական պրոբլեմը: Նա կամաց կամաց մոտենում էր հարցի այն ձևակերպման, Վոր ավել եր նա իր «Պարենհարկի մասին» բողոքների մեջ, և Վորովհետև նրա առաջ արդեն գծագրվում էին նոր տնտեսական քաղաքականութեան պերսպեկտիվները, ուստի և նա անհրաժեշտ եր համարում պայքարելու հնացած, քաղաքականապես սխալ, բանվոր-գյուղացիական սմիչկայի իրականացման նոր պայմանները հաշվի չառնող, պրոֆմիությունների վերաբերյալ Լ. Տրոցկու տված հարցի ձևակերպման դեմ:

Յեթե պերսպեկտիվում կա նոր տնտեսական քաղաքականութեանը, յեթե պերսպեկտիվում կա շուկայի հարաբերութեանների վերականգնումն, յեթե պերսպեկտիվում կա առևտրական հաշիվ և այլն—արդյունաբերության վերաբերմամբ վոչ մի կերպ չի կարելի նպատակահարմար համարել պրոֆմիությունների միջոցով արտադրութեանը ղեկավարելու սխտեմը: Ընդհակառակն, տնտեսավարելու նոր գալիք ձևերը պահանջելու յեն հատուկ ձևուն սխտեմ, Վորը հնարավորութեան է տալու շուկայի պայմաններում հաշիվ գործելու, իսկ այդ պայմանները ուժեղացնելու յեն տնտեսական ղեկավարների մաների ընդունակութեանը: Ուստի և Լենինն ամենակտրուկ կերպով դուրս յեկավ Լ. Տրոցկու դիրքի դեմ և մատնացույց արեց, Վոր պրոֆ-

միությունների կենտրոնական խնդիրն է՝ բանվոր մասսաների կրթութեանը, և իբրև գլխավոր լոգունգ առաջադրեց՝ «Պրոֆմիությունները—կոմունիզմի դպրոցն է»: «Անալիզի յենթարկելով ներկա քաղաքական մոմենտը,—հայտարարեց Լենինը,—մենք կարող էինք ասել, Վոր մենք անցողական շրջանում ապրում ենք անցողական շրջան: Պրոլետարիատի ամբողջ ղեկատառության անցողական շրջան է, իսկ այժմ մենք ունենք, այսպես ասած, անցողական շրջանների մի ամբողջ շարան: Զորաբանակի դեմոքրիզացիան, պատերազմի վերջանալը, ավելի հարատև քան առաջ խաղ շունչ քաշելու հնարավորութեան, ավելի հաստատուն փոխանցումն ռազմական ֆրոնտից աշխատանքի ֆրոնտին: Հենց մենակ սրանից արդեն փոփոխվում է պրոլետարիատի դասակարգի հարաբերութեանը գյուղացիութեան դասակարգի վերաբերմամբ: Թե ի՞նչպես է փոփոխվում,—այդ պետք է ուշադրութեամբ դիտել, իսկ ձեր թեզիսներից այդ չի դուրս գալիս: Քանի դեռ լավ չենք դիտել, պետք է կարողանանք համբերել»... Միաժամանակ նա շեշտում եր այն հանգամանքը, Վոր Տրոցկու պլատֆորմը բոլորով կրատիկ է, Վորի փայլուն արտահայտութեանն է՝ պրոֆմիություններին «թափ տալու» պլանը:

Այդպիսով այդ շրջանում Տրոցկին դարձյալ յերևան բերեց իր նախկին հայացքները, Վորոնք նրան անշատում էին Լենինից—իր առաջվա մոտեցումը քաղաքականութեան հիմնական հարցերին՝ առանց հաշվի առնելու այնպիսի մի պրոբլեմ, ինչպիսին է պրոլետարիատի և գյուղացիութեան փոխադարձ հարաբերութեանների պրոբլեմը, իր առաջվա անկարողութեանը՝ ուղիղ ձևակերպելու և վճռելու պրոլետարիատի հեգեմոնիան աշխատավորների լայն մասսաների վերաբերմամբ ապահովելու հարցը:

Տրոցկիստներից շատ ավելի հեռու գնացին «բանվորական ուղիներից» կոչված խմբում միավորված բոլշևիկները, վորոնց գլուխ էին կանգնած Շլյապինիով, Մեդվեդև, Կոլլոնտայ և այլն: «Բանվորական ուղիներից» ավելի հեռու յեր գնում: Նա ուղղակի անարխոսինդիկալիստական հողի վրա կանգնեց և առաջարկեց արտադրության անմիջական և լիովին ղեկավարությունը հանձնել անմիջապես պրոֆմիություններին: Դրանով նա, ըստ բանի էություն, առաջարկում էր պրոլետարական պետության լիկվիդացիա և սոցիալիզմի կառուցման փունկցիաները (վոր կրում է պրոլետարական ղեկատուության) հանձնել պրոֆմիություններին: Այդպիսով նրանք ջնջում էին Մարքսի և Լենինի դիրքերից պրոլետարական ղեկատուության վերաբերմամբ և գլորվում էին դեպի անարխոսինդիկալիստական շաբլոնական պլատֆորմը: Մյուս կողմից, թեև այդ խումբը իրեն կոչում էր բանվորական և իրոք իր շարքերում ուներ բանվոր բոլշևիկներ, նա այնպիսի մտքեր արտահայտեց, վոր վայել էր միայն մանր-բուրժուազիայի ներկայացուցիչներին, վորովհետև այդ խմբի առաջնորդների պահանջի համաձայն, տնտեսական հիմնական հարցերը պետք է վճռվեին «արտադրողների համագումարներում», իսկ ինչպես հայտնի յե՝ «արտադրողներ» են հանդիսանում նաև մանր-բուրժուական: Ընկ. Լենինը կատաղի ուժակոծման յենթարկեց պրոֆմիությունների մասին տեղի ունեցած դիսկուսիայի ժամանակ մանավանդ այդ «համագումարների» մասին առաջարկը:

Նա յեր X համագումարի ընդունած բանաձևի (վոր ուղղած էր «բանվորական ուղիներից») անարխոսինդիկալիստական թեքման դեմ) հեղինակը: Նույն X համագումարին կուսակցությունն ընդունեց նոր տնտեսական քաղաքականության կուրսը և այդպիսով ժխտեց հարցի ձևակերպումը՝ տնտեսավարման ռազմա-կոմունիստական

մեթոդների շարունակություն և խորացման մասին: Կյանքը ցույց տվեց թե վոր առտիճան բյուրոկրատիկ էյին և տնտեսական ղեկավարման ուղիղ ձևերից հեռու էյին այն ձևերը, վոր ցուցադրված էյին Լ. Տրոցկու ծրագրերում: Կյանքը վերացրեց հարցի այն ձևակերպումն, վոր տվել էր Տրոցկին, և դրա հետևանքով տրոցկիստները ստիպված էյին նույնպես յետ վերցնել իրենց պլատֆորմը: «Բանվորական ուղիներից» չհանգստացավ. նա չընդունեց Լենինի թեզիսները պրոֆմիությունների վերաբերյալ, նա չընդունեց տնտեսական քաղաքականության այն ընդհանուր հիմունքները—տնտեսական շինարարության շրջանում—վոր ձևակերպել էր Լենինը նոր տնտեսական քաղաքականության պլատֆորմում: «Բանվորական ուղիներից» կարուկ կերպով առարկեց նոր տնտեսական քաղաքականության ակզբունքների դեմ: Նա դատապարտեց մասնավոր առևտրին անցնելը: Նա առանձնապես խիստ հարձակվում էր մասնավոր կապիտալի թուլությունների դեմ: Նա խիստ դատապարտում էր սպեցներին վարչական որդաններում ընդունելը. նա բանվորա-գյուղացիական բլոկի դեմ դուրս յեկավ: Նա իբր թե պաշտպանում էր «դուռ բանվորական» քաղաքականությունը, վորը մերժում է զիջումներ անել գյուղացիության. նա կանգնած միաց ռազմական կոմունիզմի քաղաքականության սկզբունքների հողի վրա, չհասկանալով դասակարգային հարաբերությունների այն վիթխարի փոփոխությունը, վոր նկատելի յեղավ պատերազմը վերջանալուց հետո: Բոլորովին պարզ է, վոր այդ նոր «ձախ» թեքումը վճռականապես իր կապը կտրում էր բոլշևիզմի սկզբունքներից և պրոլետարական ղեկատուության ամրապնդման դորեղ արգելք էր հանդիսանում, ահագին վնաս պատճառելով նրան: Յենթադրենք մի բոպե, վոր կուսակցությունը Շլյապինի-կովի, Մեդվեդևի և ուրիշների դիրքին կանգնեց, վոր կու-

սակցությունը չանցներ նոր տնտեսական քաղաքականության, այլ շարունակեր ռազմական կոմունիզմի քաղաքականությունը: Ուր կտաներ այդ Այդ կտաներ այն բանի, վոր կրօնշտադի ապստամբությունը վոչ թե սահմանափակ տեղական շարժում կլիներ, այլ գյուղական մասսաների համառուսական հակահեղափոխական պատերազմ՝ պրոլետարիատի դեմ: Այդ կնշանակեր խորհրդային դիկտատուրայի խորտակումն, հետագա տնտեսական քաոս և վերջի վերջո կապիտալիստական ռեստավրացիա:

Ահա թե ինչումն է կայանում այդ «ձախ» թեքման քաղաքական բովանդակությունը իր գոյության ամենալավ շրջանում: Ձախ ֆրազան այստեղ քողարկում էր այդ դիրքի հակապրոլետարական ամենամիասնակար (պրոլետարական դիկտատուրայի տեսակետից) բովանդակությունը: Ձախ ֆրազան այստեղ քողարկում էր այնպիսի ձգտումներ, վորոնց իրագործումն և զարգացումը կորստի յեր մատնելու բանլորական պետությունը և տանելու յեր դեպի կապիտալիստական ռեստավրացիա:

«Բանվորական ուղադիրքի» և տրոցկիստական ուղադիրքի նոր տնտեսական քաղաքականության շեմքում վերջին թեքումներն ելին, վորոնց դեմ պայքար մղվեց Լենինի ղեկավարությամբ: X համագումարին, վորը դատապարտեց այդ թեքումները, Լենինը, ի նկատի առնելով այն ահագին վնասը, վոր այդ թեքումները հասցնում էին կոմունիստական շարժման, առաջարկեց և ընդունել տվեց ֆրակցիաների և խմբավորումների արգելման վերաբերյալ հատուկ բանաձև, վոր պատմական և գործնական ահագին նշանակութուն ունի:

«Այդ դիպկուսիան,—շեշտում էր ընկ. Լենինը կուսակցության X համագումարին, պետք է նպաստեր մեզ հասկանալ, վոր մեր կուսակցությունը, վոր արդեն կես միլիոնի յե հասնում և նույն իսկ դեռ կես միլիոնից ել

անցնում է, դարձել է, նախ՝ մասսայական կուսակցություն, յերկրորդ՝ պետական կուսակցություն, և վոր մասսայական կուսակցություն լինելով մասամբ արտահայտում է և այն՝ ինչ վոր իր շարքերից դուրսն է: Այս հանգամանքը շատ և շատ կարևոր է հասկանալ: Մի փոքրիկ սինդիկալիստական կամ կիսաանարխիստական թեքումը սարսափելի չէր լինի,—կուսակցությունը արագ և վճռականապես կգիտակցեր և կձեռնարկեր ուղղելու այդ: Բայց յեթե նա կապ ունի այն հանգամանքի հետ, վոր յերկրում գյուղացիությունը վիթխարի գերակշռություն ունի, այդ դեպքում ժամանակ չկա վիճելու թեորետիկ թեքումների մասին և մենք պետք է դրանից համապատասխան դաս առնենք և կենտրոնական կոմիտեյի քաղաքական հաշվետվությանը... ուժ տանք, ամրացնենք և կուսակցության համար դա պարտականություն և որենք դարձնենք»:

Այս բոլորն ի նկատի առնելով, X համագումարն ընդունեց բանաձևի VY՝ միաձուլությանը վերաբերող կետը, վորի մեջ առաջարկվում է ֆրակցիոներներին կուսակցությունից արտաքսել:

1923 թ. ՏՐՈՑԿԻՍՏԱԿԱՆ ՈՊՊՈԶԻՑԻԱՆ

Այդ բանաձևն անհրաժեշտ է դիտել վորպես Լենինի ամենագլխավոր ավանդներից մեկը, վորպես մեր ներկուսակցական քաղաքականության ամենագլխավոր սկզբունքներից մեկի ձևակերպումն:

Ընդհանուր կուսակցական գծից նոր թեքումներ նկատելի յեղան և ձևակերպվեցին կուսակցության մեջ արդեն այն շրջանում, յերբ ընկ. Լենինը իր հիվանդության պատճառով անկարող էր ղեկավարել կուսակցությունը: Մենք ի նկատի ունենք, ամենից առաջ, 1923 թվի այսպես կոչ-

ված ուղղութիւն, մեր կուսակցութեան մեջ արոցկիզմի այդ հերթական ռեցիդիվը: Լ. Տրոցկին այդ միջոցին հանդես յեկավ նոր տնտեսական քաղաքականութեան և ներկուսակցական քաղաքականութեան վերաբերյալ նոր պատկերմով: Նրա դիրքի տնտեսական ելութիւնը կայանում էր նրանում, վոր նա ձգտում էր բանվորա-գյուղացիական բլոկը խախտելու: Նա առաջարկեց այնպիսի քաղաքականութիւն վարել, վորը կկռկեցներ բանվոր դասակարգն և գյուղացիութիւնը և կդժվարացներ սոցիալիզմի կառուցումը մեր յերկրում:

Այդ ձգտումը շատ ավելի պայծառ արտահայտեց իր գրվածքում ուղղութիւնային մի այլ առաջնորդ ընկ. Պրենոբրաթենսկին, վորը հանդիսանում է իբրև հեղինակ այսպես կոչված «սոցիալիստական նախնական կուտակման» որենքի: Ըստ այդ որենքի, պրոլետարիատը պետք է նայի գյուղացիութեան լայն մասսաների վրա վորպես «գաղութի», վորպես «քսպլուատացիայի» որչեկտի վրա: Ըստ այդ թեորիայի պրոլետարիատը պետք է գյուղացիութեանից վերցնի վոչ պակաս, քան վերցնում էր նրանից կապիտալիստական պետութիւնը. այդ թեորիայից դուրս է գալիս, վոր պրոլետարիատը վոչ թե պետք է «փոփոխի» գյուղացիութիւնը, այլ պետք է «լափի» նրան. ըստ այդ թեորիայի մասնավոր կապիտալն ու միջակ և չքավոր գյուղացիութեան լայն խավերը նույն թարափի վրա յեն դասվում և նրանց բոլորի վերաբերմամբ («մասնավոր արտադրութիւն») սկզբունքով մի ընդհանուր քաղաքականութեան գիծ էր ցուցադրվում: Մասնավորապես այդ գիծն իր արտահայտութիւնը գտավ արդյունաբերութեան ապրանքների գները բարձրացնելու լողունդի մեջ:

Մյուս կողմից, ուղղութիւնային պահանջում էր պլանային սկզբունքի անողոր իրագործումն, թեպետ և այդ պլանայնութիւնը նա հասկանում էր վոչ ըստ Լենինի, վո-

րովհետև Լենինը պլանայնութեան հաջողութիւնը նկատում էր նրանում, վոր շուկայի տարերայնութիւնը նվաճվի՝ հաշվի առնելով այդ շուկայի փոփոխութիւնները և ամենից առաջ գյուղական շուկայի փոփոխութիւնները. իսկ արոցկիստներն իրենց պրոեկտներում պլանայնութիւնը հասկանում էին բոլորակրատիկ կերպով, առանց լուրջ ուսումնասիրելու գյուղական շուկայի պրոբլեմը և արդյունաբերական շինարարութիւնը գյուղացիական տնտեսութեան հետ շաղկապելու պրոբլեմը: Քանի վոր նրանք չէին տեսնում այդ վերջին պրոբլեմը, ուստի և նրանք կարծում էին վոր խորհրդային պետութիւնը մինչև այժմ շատ վատ է պլանավորել, և վոր կարելի չէ արմատապես փոփոխել պլանավորութեան մեթոդները, և վոր առանց դժվարութեան կարելի չէ պլանավորել ըստ որացույցի և այլն, և այլն: Այդպիսով արոցկիստական այդ պատկերմի որդահական թերութիւնն էր՝ գյուղացիութեանը նվազ չափով հաշվի առնելը, բանվորա-գյուղացիական սմիշկայի պրոբլեմի—վորպես մեր քաղաքականութեան հիմնական պրոբլեմի—անըմբռնումն, բանվորա-գյուղացիական բլոկի խզման ձգտումն և այդ հիմնական հարցում լենինիզմից հեռացումն: Նույն այդ ուղիով էին գնում և ուղղութիւնային առաջարկները՝ լիկվիդացիայի յենթարկելու համար այն մեծ դերը, վոր այդ միջոցին մեր տնտեսական քաղաքականութեան մեջ վիճակվել էր ղեկավարող ֆինանսական հիմնարկութիւններին: Կուսակցութիւնն ամբողջապես յենթարկում էր, վոր կայուն վալյուտայի պրոբլեմը կենտրոնական պրոբլեմ է, վորովհետև առանց կայուն վալյուտայի անկարելի չէ նոր տնտեսական քաղաքականութեան պայմաններում արդյունաբերութիւնը կարգավորել, անկարելի չէ պլանայնութիւնը իրականացնել, իսկ մյուս կողմից անկարելի չէ ազահովել պրոլետարական քաղաքի և գյուղացիական գյուղի միջև նորմալ հարաբե-

բություններ, անկարելի յե տնտեսական տեսակետից ամ-
րացնել արդյունաբերության և գյուղատնտեսության ամիշ-
կան։ Այն ինչ տրոցկիստները, չհասկնալով այդ ժամա-
նակվա կենտրոնական խնդիրները, դուրս յեկան դրամա-
կան ռեֆորմի դեմ, «ֆինանսական կոմիսարիատի դիկտա-
տուրայի» դեմ և արդյունաբերության հարցը այդ ժամա-
նակի կենտրոնական պլոբլեմից անջատ ելին դնում, վո-
րով և ակներև ելին դարձնում, վոր իրենք չեն ըմբռնում
բանվորա-գյուղացիական հարաբերությունների վերաբեր-
յալ ուղիղ քաղաքականությունը։

Ձախ ֆրազան այստեղ ել հնչեց։ Ոպպոզիցիան մե-
ղադրում եր կուսակցական ղեկավարությունը նրանում,
վոր նա չի ապահովում բավականաչափ արագ սոցիալիս-
տական կուտակումն, վոր նա բավական յեռանդով չի տա-
նում սոցիալիստական պլանավորության քաղաքականու-
թյունը, վոր նա բավականաչափ չի ամրացնում պրոլետա-
րական պետության տնտեսական հիմքը, — իսկ ոպպոզի-
ցիայի այդ պլատֆորմը իրոք ուղղված եր պրոլետարիատի
դեմ, նրա շահերի դեմ, և խախտում եր այն նվաճումները,
վոր պրոլետարական դիկտատուրան ձեռք եր բերել նախըն-
թաց շրջանում։

Ձախ ֆրազան այստեղ ել իր տակ թագցնում եր հակա-
պրոլետարական բովանդակություն։ Յեթե կուսակցու-
թյունը կանգներ 1923 թվի ոպպոզիցիայի ցույց տված
ուղիի վրա, յեթե կուսակցությունը Լ. Տրոցկու և Պրե-
ոբրաժենսկու տնտեսական քաղաքակությունը տաներ, յեթե
նա այդպիսով խախտեր բանվորա-գյուղացիական բլոկը,
յեթե դրամական ռեֆորմը քանդվեր և տնտեսական շինա-
րարությունը կատարվեր անկայուն վալյուտայի պայման-
ներում, — ապա քիչ հետո մենք կանգնած կլինեյինք տրն-
տեսական կրիզիսի առաջ, ամենախոշոր ցուցումների առաջ,
վոր կհարվածեր ամենից առաջ մեր սոցիալիստական ար-

դյունաբերությանը և բանվոր դասակարգին։ Ապա մենք
կանցնեյինք գյուղացիության բացարձակ քաղաքական
ապստամբություններին պրոլետարական դիկտատուրայի
դեմ։ Ահա թե ուր եր տանում ոպպոզիցիայի գիծը։ Ահա
այդպես եր նրա ոբյեկտիվ դերը։ Այդպես եր այդ պլատ-
ֆորմի հակապրոլետարական բովանդակությունը, իսկ ֆրա-
զան — ձախ եր, հեղափոխական խոսքերը — բազմաթիվ, և
ոպպոզիցիան իրան համարում եր ավելի հեղափոխական
քան ամբողջ կուսակցությունը։

Բայց 1923 թվի ոպպոզիցիան չսահմանափակվեց տրն-
տեսական պլատֆորմով. նա վերանորոգում եր տրոցկիզմը
նաև կազմակերպչական հարցերի վերաբերմամբ, վորով-
հետև պայքարի պրոցեսում նա այնպեղ հասավ, վոր պա-
հանջում եր բոլշևիկյան կուսակցության ներսում ֆրակ-
ցիաների և խմբավորումների լեզալ գոյություն։ Լենինի
վերջին քաղաքական ամենախոշոր յեղույթը ներկուսակցա-
կան հարցերի վերաբերյալ, դա նրա յեղույթն եր (X հա-
մագումարին) — ֆրակցիաներ և խմբավորումներ արգելելու
բանաձևն ընդունելու մասին։ Իսկ առաջին յեղույթը, վոր
թույլ տվեց իրեն Տրոցկին ներկուսակցական կազմակեր-
պության հարցի մասին Լենինի մահից հետո, — ֆրակցիա-
ներ և խմբավորումներ լեզալ դարձնելու մասին եր։ Յեվ
այնուամենայնիվ տրոցկիստները համարում ելին վոր հենց
իրենք են ներկայացնում մեր կուսակցության մեջ լենին-
յան հոսանքը, և վոր հենց իրենք են կանգնած բոլշևիկ-
յան դիրքերի վրա, միայն իրենք են շարունակում լենին-
յան քաղաքական գիծը։

1923 թ. գիսկուսիան ամենաուժգին կերպով ցնցեց
կուսակցական որգանիզմը։ Պայքարն այնպիսի սուր ձևեր
ընդունեց, վոր շատ վաղուց չեր յեղել։ Ոպպոզիցիան
ամեն կերպ ջանում եր քաջայել կուսակցական ղեկա-
վարությունը։ Նա ձգտում եր կուսակցության լայն խա-

վերը հակադրել նրա ավանդադրին — Կենտրոնական Կոմիտեյին, նա փորձում էր սեպհներ կուսակցական ապսպարատը, վոր ի մի յեր ձուլում ամբողջ կուսակցությունը, և իր յելույթների ժամանակ կուսակցական ապսպարատը հակադրում էր կուսակցական մասսային: Նա ապստամբեցնում էր կուսակցական յերիտասարդությունը կուսակցական հին գլարդիայի դեմ, նա ակնարկում էր այլասերման մասին, Կենտրոնական Կոմիտեյի լենինյան կադրի ուպորտունիստական այլասերման մասին:

«ՆՈՐ ՈՊՊՈԶԻՑԻԱՆ»

հանուր կուսակցական պլատֆորմի վրա կանգնել: Կուսակցությունն, ի դեմս իր Կենտրոնական Կոմիտեյի, չհետևեց այն ընկերներին, վորոնք մերկացնելով Տրոցկուն և մյուս տրոցկիստներին, կամենում էյին անմիջապես կազմակերպչական հետևություններ անել և հեռացնել Լ. Տրոցկուն Պոլիտբյուրոյից: Կուսակցությունն, ի դեմս իր Կենտրոնական Կոմիտեյի, Զինովյեի և Կամենևի այդ ձգտումը սխալ համարեց և ջանում էր Տրոցկուն պահպանել կուսակցության ղեկավարիչ որդանում, համոզել ու պլոդիցիային և նրան լենինյան քաղաքական ռելսների վրա կանգնեցնել: Ընկ. ընկ. Զինովյեն և Կամենևը Տրոցկուն մենշևիկ հայտարարելով — մի բան, վոր թույլ չեր տալիս Կենտրոնական Կոմիտեյի մեծամասնությունը — Ը. Ը. Զինովյեն ու Կամենևը այս անգամ իրենք ուղղոցիա կազմեցին Կենտրոնական Կոմիտեյի դեմ, վորը չցանկացավ Լ. Տրոցկուն հեռացնել Պոլիտբյուրոյից: Այսպես սկսվեց կազմակերպվել «ձախ» ուղղոցիկոն հոսանքը, վոր պահանջում էր «աջ» Տրոցկուն հեռացնել կուսակցական ղեկավարիչ պոստից:

թյան պրոբլեմների գնահատության խնդրում, աստիճանաբար գլորվում էին տրոցկիզմի գիրքը:

Կուսակցությունը նկատեց նրանց յերևութների մեջ այնպիսի նոտաներ, վոր նա վաղուց լսել էր Տրոցկու յերևութների մեջ: Կուսակցությունը մատնացույց արեց վոր 1925 թվի ոպպոզիցիայի գլխավոր հիմունքները հեռանում էին բանվորա-գյուղացիական բլոկին վերաբերյալ՝ Լենինի տված հիմունքներից, վոր նոր ոպպոզիցիան վերաքննում է Լենինի տված մի շարք ամենախոշոր քաղաքական հարցերը: «Նոր ոպպոզիցիան» նորից առաջ բերեց մեր յերկրում սոցիալիզմի կառուցման գործը ավարտելու հնարավորության հարցը և դա լուծեց տրոցկիստական վոգով: Նա հայտարարեց, վոր իր տեսակետից՝ համաշխարհային հեղափոխության հապաղումը կարող է կորստի մատնել խորհրդային պետությունը՝ շնորհիվ մեր յերկրի տեխնիկական-տնտեսական յետամնացության: Լենինին և ամբողջ կուսակցությանը հակառակ, նա պնդում էր, վոր սոցիալիզմի հաղթանակը մեր յերկրում մեր սեփական ուժերով անհնարին է, վոր սոցիալիստական շինարարության վճռական և անգիմադրելի խոչընդոտ կարող է հանդիսանալ վոչ միայն ինտերվեցիան, այլ և ՆՍՀՄ տնտեսության տեխնիքական-եկոնոմիքական յետամնացությունը:

Մեր յերկրում սոցիալիստական շինարարության պերսպեկտիվների այդ հայացքների հետ «Նոր ոպպոզիցիան» սերտ կապում էր և այն, վոր նոր տնտեսական քաղաքականությունը չի կարող պրոլետարիատի զիկտատուրայի միակ ուղիղ և ռացիոնալ քաղաքականությունը համարվել, վորի շնորհիվ մենք կարող էինք հասնել սոցիալիզմին, այլ հանդիսանում է իբրև բացարձակ նահանջ, ժամանակավոր մանյովր, զուտ «ոռոսական» առանձնահատկություն: Կուսակցությունը ստիպված էր բացատրել «Նոր ոպպոզիցիայի» առաջնորդներին, վոր նոր տնտեսական քաղաքա-

կանությունը վոչ այլ ինչ է յեթե վոչ կապիտալիստական տարրերի վրա սոցիալիստական տարրերի գրոհն ապահովելու քաղաքականություն, միակ քաղաքականությունն է, վոր ընդունակ է ապահովելու սոցիալիստական հաջող շինարարությունը՝ հիմք ունենալով բանվորա-գյուղացիական սմիչկան: Կուսակցությունը ստիպված էր հիշեցնել «Նոր ոպպոզիցիայի» առաջնորդներին Կոմինտերնի այն վորոշումները, վորոնց մեջ արևմտյան յեվրոպական կոմունիստական կուսակցությունները, նույն իսկ ավելի առաջադեմ յերկրներում, իշխանությունը գրաված պրոլետարիատի նորմալ տնտեսական քաղաքականությունը համարում են նոր տնտեսական քաղաքականությունը: Ոպպոզիցիան այնուհետև այն տեսակետն ընդունեց, վոր մեր ամբողջ տնտեսությունը պետկապիտալիստական է: Նրա ներկայացուցիչներից մի քանիսը աշխատում էին ապացուցել, վոր նույնիսկ մեր պետձեռնարկությունները պետկապիտալիստական ձեռնարկություններ են, վոր կոոպերացիան ընդհանուր առմամբ նույնպես պետական կապիտալիզմի մի տեսակն է — վորից և անխուսափելի կերպով կասկածի յեր յենթարկվում մեր խորհրդային պետության պրոլետարական եյությունը, վորովհետև յեթե խորհրդային պետությունն իբրև տնտեսական հիմք ունի պետական-կապիտալիստական ձեռնարկություններ, ապա նա անպայման պետք է դառնա մի պետություն, վոր արտահայտում է վոչ պրոլետարական շահեր:

Միաժամանակ ոպպոզիցիան գերազնադատում էր գյուղի շերտավորման մոմենտները, չափազանցնում էր կուլակների վտանգի ուժեղացումն և տնտեսական քաղաքականության հիմնական հարցերը լուծելիս ի ցույց հանեց միջակ գյուղացուն մոռացության տալու հակումն: Հենց այդ պատճառով ոպպոզիցիան չքավոր գյուղացիությանը ոգնելու հարցը անջատում էր այն հարցից, վոր չքավորները պետք

ե գյուղացիութեան հիմնական միջնակ մասսայի հետ դաշնադիր լինեն: Ոպպոզիցիան չքավորի այդ պրոբլեմը քընտոււմ եր վոչ իբրև պրոլետարիատի դիկտատուրան ամրացնելու մասնավոր պրոբլեմ, այլ ինչպես «ինքնին» չքավորի անշատ վերցրած (ուստի և սխալ դրված) պրոբլեմ: Այդ բոլոր թեորետիկ շփոթը, այդ բոլոր քաղաքական բեկումները մեծանում են այնպիսի դեմագոգային և նաև քաղաքականապես սխալ լոգունգներով, ինչպիսին ե հավասարութեան լոգունգը, հավասարութեան, վոր անկարելի յե իրականացնել ներկա պայմաններում և վորին փափագում են, ոպպոզիցիայի կարծիքով, վոչ միայն բանվորներն, այլ և գյուղացիները:

Կուսակցութիւնը հարկադրված եր մատնացույց անելու ոպպոզիցիայի իդեոլոգներին այն հանգամանքի վրա, վոր նրանց հիմունքներն արդեն արոցկիզմի բողբոջներ են տալիս, և վոր մեր յերկրում սոցիալիզմի հաղթութեան հարցը, դեպի միջակ գյուղացին վերաբերմունքի հարցը նրանք վճռում են վոչ այնպես, ինչպես վճռում եր Լեւինը, այլ այնպես, ինչպես վճռում ե Տրոցկին: Իր աստիճանաբար անկումն արոցկիզմի գիրկը ոպպոզիցիան ապացուցեց նաև ներկուսակցական հարաբերութիւնների հարցի ձևակերպումով: Պայքարի լոգիկան նոր ոպպոզիցիային դրդեց պահանջելու ֆրակցիաների և խմբավորումների լեգալիզացիա և «ամիստիա»՝ բոլոր հին քաղաքական ներկուսակցական, խմբավորումների համար, վորոնց ներկայացուցիչներին, ոպպոզիցիայի առաջարկով, պետք եր հրավիրել կուսակցութեան ղեկավարման համար: Այսպիսով նոր ոպպոզիցիան պահանջում եր վոչ միայն իր, նոր ոպպոզիցիոն ֆրակցիայի լեգալիզացիա, այլ և պաշտպանում եր հին խմբավորումների ռեստավրացիա և նրանց լեգալիզացիա՝ կուսակցութեան ներսում:

1926 թ. ՄԻԱՅՅԱԼ ՈՊՊՈԶԻՑԻԱՆ

1926 թ. ամառը նոր ոպպոզիցիայի այդ ճանապարհորդութիւնը դեպի արոցկիզմ ավարտվեց կուսակցութեան Կենտր. Կոմիտեյի հուլիսյան պլենումին: Նոր ոպպոզիցիան այժմ առաջ քաշեց, իբրև իր առաջնորդ, Լ. Տրոցկուն և նույն իսկ այնտեղ հասավ, վոր Տրոցկու հետ միասին իրենց կոլլեգիալ յեղութեան մեջ ընդունեց 1923 թվի արոցկիզմի ոպպոզիցիոն պլատֆորմի ուղիղ լինելը: Միացյալ ոպպոզիցիայի հեռացումը կուսակցութիւնից այժմ արտահայտվեց ամենատարբեր ուղղութիւններով:

Միջազգային հարցերի վերաբերմամբ, միացյալ ոպպոզիցիան այն կարծիքն հայտնեց, վոր պետք ե անմիջապես դեմոնստրատիվ կերպով դուրս գալ անգլո-ռուսական կոմիտեից և ըստ բանի ելութեան ձեռնարկեց միասնական ֆրոնտի տակտիկայի լենինյան հիմունքի վերադննդութեան: Ներքին քաղաքական հարցերում միացյալ ոպպոզիցիան յեղում եր այն հիմունքից, վոր մեր պետութիւնն արդեն «շատ հեռու յե պրոլետարական լինելուց», և վոր անհրաժեշտ ե պետութեան դասակարգային գիծը շտկել: Իսկ այդ շտկումը նոր ոպպոզիցիան հիմնովին այնպես ե ներկայացնում իրեն, ինչպես և 1923 թվի արոցկիստական ոպպոզիցիան: Յերկրի ինդուստրիալիզացիան նոր ոպպոզիցիան առաջարկում ե իրականացնել վոչ թե բանվորա-գյուղացիական բլոկի հիման վրա, այլ պրոլետարական պետութեան գյուղացիութեան վրա աստիճանաբար աճող ճընշման հիմունքի վրա, գյուղացիութեան հարկերի ավելացման, արդյունաբերութեան պրոդուկտների մանրավաճառի և ոպպոզիցիոն գների բարձրացման հիմունքի վրա: Միացյալ ոպպոզիցիայի աչքի ընկնող ներկայացուցիչների գիծը — դա գյուղացիութիւնից վորքան կարելի յե միջոցներ դուրս կոր-

չելու քաղաքականութիւնն է, — մի պերսպեկտիվ, վորը թեորեաթիկ կերպով ձևակերպվեց Պրետորիոսի մերջին յեւրոյթներում, ուր նա տալիս էր իր «նախնական սոցիալիստական կուտակման որենքի» լրացուցիչ հիմնավորումը: Ահա այսպես էր ուզում ուղղութիւն «շտկել» պրոլետարական պետութեան դասակարգային գիծը: Բայց չէ՞ վոր այդ գիծը, վոր վոչ մի առնչութիւն չունի լենինիզմի հետ, արդեն պարտւած էր և կուսակցութեան կողմից դեն շարժուած դեռ ևս տրոցկիզմի դեմ տեղի ունեցած դիսկուսիայի միջոցին: Նրա հակակուսակցական, հակապրոլետարական բնույթը այժմ յուրաքանչյուր փոքր ի շատե գիտակից կուսակցականի համար պարզ է: Այստեղ մենք դարձյալ գործ ունենք «ձախ» ֆրագայի հետ, վորով քողարկվում է հակակուսակցական, հակապրոլետարական բովանդակութիւնը: Դարձյալ գործ ունենք այնպիսի «ձախ» պլատֆորմի հետ, վորի իրականացումը տանելու յեր բանվորա-գյուղացիական սմիչկայի խախտման և պրոլետարական պետութեան քայքայման:

Մեր կուսակցութեան կազմակերպչական սկզբունքները գնահատելիս նոր ուղղութիւնի ալիքի հետու գնաց, քան իր ժամանակին ընթանում էր Տրոցկու ուղղութիւնը: Բացի ֆրակցիաների և խմբավորումների լեգալիզացիայի պահանջից, նոր ուղղութիւնի սկսում է թագցնել մեր կուսակցութեան մեջ այնպիսի «փոքրիկ հոսանքներ», վորոնք պարզապէս մենշևիկյան բնույթ են կրում: Այսպես որինակ, ուղղութիւն, ի դեմս իր ներկայացուցիչների, «ձախ» է համարում նախկին «բանվորական ուղղութիւնի» ղեկավարներից մեկին — Մեդվեդիին, վորը հանդես յեկավ մենշևիկյան լիկվիդատորութեան ծրագրով: Այդ ծրագիրն յենթադրում է բանվորա-գյուղացիական սմիչկայի քակում, մեր ձեռնարկութիւնների մասնաշաղկապ հանձնում կապիտալիստական կոնցեսսիոներներին, պրոֆինտերնի լիկվիդացիան և այլն:

Մյուս կողմից, ուղղութիւնի հնարավոր գտավ հովանավորել այնպիսի յերմեանդ լիկվիդատորի, ինչպիսին է կուսակցութեանց արտաքսւած Ոստովսկին: Այս վերջինս կուսակցութեան առաջ դրեց կուսակցութեան յերձումի-անխուսափելիութեան պերսպեկտիվը, զանազան կուսակցութիւնների լեգալիզացիայի հարցը, դրանց թվում և մենշևիկների ու եսերների լեգալիզացիայի հարցը:

Վոչ մի կասկած չկար, վոր կուսակցութիւնը կկարողանար հաղթել նաև այդ նոր ներկուսակցական հիմնադրութիւնները, վորոնց մեջ նա տեսնում էր հին, իրեն արդեն վաղուց ծանոթ, միայն ալիքի սուր կերպարանք ստացած հիմնադրութիւնների նշանները: Նա կկարողանար հաղթել նոր ուղղութիւնի հոսանքը, վոր ամբողջ կուսակցութեան վերաբերմամբ այնպիսի դիրք էր ընդունել, վոր առաջ վոչ մի ուղղութիւն չէր ընդունել:

Այդ բոլոր ուղղութիւններն թեքումներն ու հոսանքները (մենք այստեղ մի կողմ ենք թողնում այնպիսի հոսանքներ, ինչպիսին են «բանվորական գրուպան» և «բանվորական պլատֆորմ», վորովհետև նրանք արդեն դուրս են գալիս կուսակցութեան սահմաններից) իհարկե իրենց առանձնահատկութիւններն, իրենց հատուկ քաղաքական դեմքն ունեն: Բայց նրանք բոլորն էլ անկասկած մի վորոշ ընդհանուր բան ունեն. այդ ընդհանուրը կայանում է նրանում, վոր կուսակցական քաղաքականութեան հիմնական հարցերը նրանք բոլորը լուծում են վոչ-լենինյան, վոչ-բոյշևիկյան ձևով:

Նախ, այդ բոլոր թեքումներն ու հոսանքները սխալ են լուծում պրոլետարական պետութեան (վորի ձևն է մեզ մոտ Խորհրդային իշխանութիւնը) դերի, նշանակութեան, կառուցման և զարգացման պերսպեկտիվների հարցը:

Յերկրորդ, նրանք սխալ են վճռում պրոլետարիատի հարաբերութեան հարցը աշխատավորների

լայն խավերի վերաբերմամբ, այսինքն ամենից առաջ գյուղացիական ազգաբնակչության հիմնական մասսաների վերաբերմամբ, հեռանալով բանվորա-գյուղացիական բլոկի ամրապնդման լենինյան հիմունքից:

Յերրորդ, նրանք վոչ-լենինյան հայացք ունեն ներկուսակցական կազմակերպչական սկզբունքների վրա:

Այս բոլոր ուղղություններով վերոյիշյալ բոլոր ուղղություն հոսանքները դիմում եյին հարցերի լենինյան պրոլետարական ձևակերպումից դեպի վոչ-լենինյան, մանր-բուրժուական ձևակերպումը: Յեւ հենց դրա համար ել նրանք դատապարտվեցին լենինյան կուսակցության կողմից:

1927 թ. ՈՊՊՈԶԻՑԻՈՆ ԲԼՈԿԸ

Վոչ մի կասկած չկա, վոր ուղղություն բլոկի իդեոլոգները իրենց յեղութեան մեջ ծայրը ծայրին չեն հասցնում. ամեն քայլափոխում նրանք իրար հակաճառող կարծիքներ և դատողություններ են հայտնում: Սակայն մենք այստեղ չենք կարող կանգ առնել այդ հակաճառությունների անալիզի վրա, այլ կարևոր ենք համարում հիշել լոկ այն հիմնական գաղափարական կետերը, վորոնք բնորոշում են ուղղությունից քաղաքական դեմքը և վորոնք անկասկած բղխում են 1926 և 1927 թ. ձևակերպված՝ հեղափոխության զարգացման վերաբերմամբ տրոցկիստական հայացքներին:

Ուղղություն բլոկի հենց իրենք լիդերները խոստովանվում են, վոր կենտրոնական, ամենազլխավոր և վճռական տարաձայնությունը, վոր նրանց բաժանում է կուսակցությունից, կայանում է մեր յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու հնարավորության հարցի վերաբերմամբ ուղղությունից և կուսակցության տված տարբեր պատաս-

խաններում: Ուղղությունից լիդերները պնդում են, վոր մեր յերկրի տեխնիքական յետամնացությունը, գյուղական ազգաբնակչության գերակշռության շնորհիվ, պրոլետարական դիկտատուրան բավականաչափ ներքին ուժեր չունի խՍՀՄ մեջ հասարակական հարաբերությունները սոցիալիստական ձևով վերակառուցելու համար: Գլխավոր հարցը նրանումն է, թե կարո՞ղ է արդյոք պրոլետարիատը, պետական իշխանությունը իր ձեռքում ունենալով, գյուղը սոցիալիստական զարգացման ուժանների վրա փոխադրել: Ուղղությունից լիդերները այդ հարցին տալիս են բացասական պատասխան: Նրանք պնդում են, վոր պրոլետարական դիկտատուրայի գոյությունը մեզ մոտ, չի փոփոխում այն փաստը, վոր գյուղը զարգանում է կապիտալիստական ուղղությամբ և վոր նրա զարգացումը յենթակա յե կապիտալիստական զարգացման որենքներին և միմիայն այդ որենքներին: Յեթե այդ այդպես լինել, այն ժամանակ, իհարկե, պրոլետարական դիկտատուրայի պերսպեկտիվները շատ ախուր կլինեյին: Սակայն բանը նրանումն է, վոր այդ ամեններն այդպես չեն: Բանը հենց նրանումն է, վոր պրոլետարական պետության ազդեցությունը գյուղի զարգացման վրա, ապահովում է գյուղում անկասկած յերևան յեկող կապիտալիստական տենդենցների հաղթահարումը և գյուղացիության հիմնական՝ չքավոր և միջակ գյուղացիական մասսայի շարժը սոցիալիստական ուղղությամբ: Իշխանության դեկի մոտ կանգնած պրոլետարիատը տնտեսական և քաղաքական ազդեցության բոլոր լիթանները շարժման մեջ դնելով ապահովում է գյուղի տենտեսության կողքից ձևերի զարգացման հաջողությունը՝ աշխատավոր գյուղացիության լայն խավերի մասսայական կոոպերացումը, վորի միջոցով, մի շարք միջանկյալ աստիճաններից հետո, գյուղացիությունը անցնելու յե արտադրության լիակատար համայնացման: Բոլորովին պարզ

ե, վոր հիշյալ հարցի վերաբերյալ տարբերությունը ոպ-
պողիցիայի և կուսակցության հայացքների միջև նույնն է,
ինչը Տրոցկուին բաժանում էր Լենինից:

Իսկ այդ տարբերություններից շատ բան է բխում:
Սոցիալ-դեմոկրատական պատասխան տալով այն հարցին,
թե հեղափոխությունը բավական ներքին ուժեր ունի
թե վոչ՝ սոցիալիզմը կառուցելու համար, տրոցկիստներն
անխուսափելիորեն պետք է պրոլետարական դիկտատու-
րայի ներկա դրության վերաբերմամբ հանգեն լիկվիդա-
տորական յեզրակացությունների: Հակառակ փաստերի, հա-
կառակ որչեղտիվ տվյալների, նրանք հարկադրված են,
պաշտպանելով իրենց տեսակետը՝ ԽՍՀՄ մեջ սոցիալիզմ
կառուցելու անհնարավորության վերաբերմամբ, խեղա-
թյուրել իրերի իսկական դրությունը և կիսամենշնիկյան
գնահատում տալ սոցիալիստական շինարարության այն
պրոցեսներին, վորոնք հաջող զարգանում են մեր յերկրում:

Յեթե ճշմարիտ է, վոր պրոլետարական քաղաքը չի
կարող հաղթել գյուղում իբր թե տիրող կապիտալիզմին,
այդ դեպքում անխուսափելի կերպով պետք է յեզրակա-
ցնել, վոր պրոլետարական դիկտատուրան կարող է պահ-
պանվել՝ միմիայն շնորհիվ անընդհատ գիշումներ անելով
կապիտալիստական ուժերին. այդ դեպքում անխուսափելի
յեն վողբերը «այլասերման», «տերմիդորի», պետապա-
րատում «կուլակ-նեպմանական ճնշման» մասին և այլն
արձակած վողբերը:

Այդ նույն գնահատականը, իր հերթին, առաջ է բե-
րում կիսամենշնիկյան վերաբերմունք դեպի բանվորա-
կան հարցը: Տրոցկիստներն, ըստ բանի եյության, խոր-
հրդային բանվորին առաջարկում են նայել խորհրդային
իշխանության վրա վոչ իբրև իր պետության վրա, այլ
իբրև մի պետության վրա, վոր «շատ հեռու յե պրոլետա-
րական լինելուց»: Ըստ վորում նրանք մենշնիկների նման

բանվոր դասակարգի շահերը հակադրում են բանվորական
պետության: Տրոցկիստներն, իրենք այդ չնկատելով,
սկսում են բանվոր դասակարգին պատվաստել պետության
վերաբերմամբ այնպիսի հայացքներ, վորոնք ճշմարիտ կլի-
նեյին միմիայն այն դեպքում, յեթե պետությունը մեզ
մոտ բուրժուական լիներ: Նրանք, որ-ավուր, բանվորական
մասսաներում հարաբերությունների այնպիսի «վոճ» են
մշակում մեր պետության վերաբերմամբ, վոր բնական և
ճշմարիտ կլինեյին յեթե հարկավոր լիներ տապալել այդ
պետությունը՝ վորպես պրոլետարիատին խորթ պետու-
թյուն: Նրանց գնահատականների, ծրագրների, թեզիսների,
հոդվածների, թերթիկների մեջ պրոլետարիատը դիտվում
է վոչ վորպես սոցիալիզմի շինարար, վոր իւ ձեռքում
ունի պետական իշխանությունը, այլ վորպես շահագործ-
ման որչեղտ մի այնպիսի պետության համար, վորը «շատ
հեռու յե պրոլետարական լինելուց»:

Բայց չե՞ վոր մեզ մոտ պետությանը ղեկավարում է
կոմունիստական կուսակցությունը, վորը հետևաբար պա-
տասխանատու յե պետության «այլասերման» համար: Պե-
տությունը, ոպպողիցիայի կարծիքով, այլասերվում է
շնորհիվ նրա, վոր այլասերվում է կուսակցությունը: Իսկ
յեթե կուսակցությունը այլասերվում է, ապա պետք է
կազմել նոր, յերկրորդ կուսակցություն. այդպես ել
վարվում է ոպպողիցիան: Այդպես է դեպի մենշնիզմը գլոր-
վող ոպպողիցիոն լողիկան:

Ոպպողիցիան քողարկվելով «միաձուլության» մասին
իր արձակած կոչերով՝ նոր կուսակցություն է
ստեղծում լենինյան կուսակցության դեմ կըռ-
վելու համար. նա ուղղում է վերջ դնել այն ռեժիմին,
վորի պայմաններում իրականացվում է պրոլետարիատի
դիկտատուրան, պրոլետարիատի միասնական և միակ կո-
մունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ:

Սակայն ամենևին պատահական չե՛րևում չե՛ր այն, վոր մեզ մոտ Հոկտեմբերյան հեղափոխության սկզբից կոմունիստական կուսակցությունը հանդիսանում է իբրև միակ լեզալ կուսակցություն։ Ընդհակառակը, դա մեր յերկրում պրոլետարիատի դիկտատուրայի հիմնական սկզբունքներից մեկն է։ Պրոլետարիատի դիկտատուրան, առանց կոմունիստական կուսակցության այդ քաղաքական մոնոպոլիայի, չի կարող դիմել դեպի սոցիալիզմ՝ ճնշելով իր դասակարգային թշնամիներին և կեղեքիչներին ձեռքերից ազատագրելով կեղեքվածներին։ Թեպետ և մեր յերկիրը բավականաչափ ներքին ուժեր ունի սոցիալիզմ կառուցելու համար, բայց նա դրված է շատ անապաստ պայմանների մեջ, վորպես առաջին յերկիր, վոր ճեղքել է իմպերիալիստական ֆրոնտը, վորպես առաջին յերկիր, ուր գործնականապես իրականացվում է սոցիալիզմը՝ իմպերիալիստական յերկրների թշնամական ողակով շրջապատված, նաև շրջապատված ամենաբազմաթիվ մանր բուրժուազիայով, վորը քիմիապես արտադրում է խոշոր բուրժուազիան։ Այդպիսի պայմաններում՝ կոմունիստական կուսակցության քաղաքական մոնոպոլիան հանդիսանում է վորպես պրոլետարիատի դասակարգային դիկտատուրայի իրականացման անհրաժեշտ պայման։

Պայքարը մեր կուսակցության դեմ, այն կուսակցության, վոր դեկավարում է պրոլետարիատի դիկտատուրան, մի այնպիսի պայքար է, վորը միաժամանակ փորձ է անում մի ուրիշ կուսակցություն ստեղծելու՝ պրոլետարական պետության դեկը կոմունիստական կուսակցության ձեռքից կորզելու համար — այդ պայքարը հիշած պայմաններում անխուսափելի կերպով փոխվում է պրոլետարական դիկտատուրայի դեմ մղվող մի պայքարի՝ հոգուտ բուրժուական տիպի քաղաքական դեմոկրատիայի։ Յեթե կարելի չե՛

«արդարացնել» յերկրորդ կուսակցություն ստեղծելու ձգտումը, ինչո՞ւ չի կարելի «արդարացնել» և յերրորդ, չորրորդ, հինգերորդ և ավելի կուսակցություններ ստեղծելու ձգտումը։ Սահմանագիծը գտնվում է հենց այնտեղ, ուր սկսվում է կոմունիստական կուսակցության քաղաքական մոնոպոլիայի ժխտումը և սկսվում է յերկրորդ կուսակցության համար մղած պայքարը։ Յե՛րկրորդ կուսակցություն սկզբունքորեն թույլ տալը արդեն նախաձեռնում է սկզբունքորեն թույլատրել և ուրիշ մյուս կուսակցություններ։ Այդպիսով, ֆրակցիայի վերածվելը մի ուրիշ կուսակցության՝ ճանապարհ է բանում այն պայքարի համար, վոր մղվում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի դեմ՝ հոգուտ բուրժուական քաղաքական դեմոկրատիայի։

Իսկ յեթե գոյություն ունեն մի քանի քաղաքական կուսակցություններ, վորոնք պրոլետարական պետության քաղաքականության հիմնական հարցերում բաժանվում են, յեթե այդ կուսակցությունները պայքարում են զանազան դասակարգերի պայքարի պայմաններում, դասակարգային պայքարի ամենաբարդ պայմաններում — ապա այդ տարաձայնությունները, քաղաքականության հիմնական հարցերի վերաբերմամբ բռնած դիրքերը չեն կարող դասակարգային բնույթ չկրել, չեն կարող տարբեր դասակարգային արմատներ չունենալ։

Հենց այդ պատճառով կուսակցությունը վճռականորեն և ամեն միջոցներով մաքառելու յե՛ այն բոլոր փորձերի դեմ, վոր խախտելու յեն պրոլետարական դիկտատուրայի ռեժիմը, վորի համար բնորոշ է՝ պետության դեկավարումը միասնական և միակ կոմունիստական կուսակցության կողմից։

Կուսակցության դեմ դավադրելով, ոպպոզիցիան ցույց է տալիս, վոր նա ձգտում է թազցնել իր ապարատը,

անկուսակցական տարրերի ոգնությամբ ստեղծած իր «տեխնիկան»։ Այնպիսի դրությունն է ստեղծվում, յերբ նոր կուսակցության սաղմի շուրջը խմբվում են անկուսակցականների վորոշ խավեր, վորոնք ներգրավված են՝ մասնակցելու կուսակցության դեմ մղած պայքարին։ Բանի եյությունը չի փոխվում նրանից, վոր ոպպոզիցիոներները իրենց նպատակ են դնում պայքարը հոգուտ կոմունիզմի։ Փաստը ֆնում է փաստ։ Կուսակցության դեմ մղած պայքարը ուղեկցվում է ֆրակցիոն կենտրոնների շուրջը վորոշ անկուսակցական «ակտիվ» ստեղծելով։ Մյուս կողմից, այս վերջինս իր քաղաքական քայլերում ամենևին չի դեկավարվում կոմունիստական, բոլշևիկյան յեւակետերով։ Նա ունի իր կապերը, իր իդեաները, իր, առժամանակ հանգած, քաղաքական պլանները, վորոնք վերածնվում են շնորհիվ նրա, վոր մտնում են այնպիսի քաղաքական կազմակերպության մեջ, վորի գոյության իմաստը կայանում է կոմունիստական կուսակցության դեմ պայքարելը։

Կուսակցության դեմ մղած պայքարում անկուսակցականներին ներգրավելը այն հետևանքն ունի, վոր նոր կուսակցության սաղմը «ուռճանում է» այնպիսի տարրերով, վորոնք առաջ խորհում եյին պրոլետարական դիկտատուրայի ուժիմի դեմ քաղաքական գործողությունների ձեռնարկելու մասին և այժմ լայնացնում են իրենց գործնեյությունը՝ քողարկվելով այն հանգամանքով, վոր կուսակցության անդամները իրենց կուսակցության, պրոլետարիատի դիկտատուրան դեկավարող կուսակցության դեմ դավադրությամբ պայքար են մղում։ Շնորհիվ այդ հանգամանքի ստեղծվում է այնպիսի մի դրության հնարավորություն, յերբ նոր կուսակցության սաղմը, հակառակ կուսակցության ոպպոզիցիոն անդամների անձնական ձեռնարկների և ցանկությունների, վարագույր է դառնում հակախորհրդային քաղաքական տարրերի համար։

Ոպպոզիցիան չի նկատում, վոր սուր կերպարանք տալով կուսակցության դեմ իր պայքարին, փաստորեն յերկրորդ կուսակցություն կազմելու ուղիի վրա կանգնելով, նա որյեկտիվ կերպով սկսում է պայքարել պրոլետարական դիկտատուրայի ուժիմի դեմ՝ հոգուտ բուրժուական - քաղաքական դեմոկրատիայի ուժիմի։ Նա չի նկատում, վոր կուրացած լինելով ֆրակցիոն պայքարով, հասել է այն գծին, վորից անցնելը նշանակում է պրոլետարական դիկտատուրայի թշնամին դառնալ։

Միևնույն ժամանակ ոպպոզիցիան փորձում է հակաբոլշևիկյան մություն կազմակերպել նաև միջազգային մասշտաբով։ Ամեն կերպ վարկաբեկ անելով Կոմինտերնը և միջազգային կոմունիստական շարժման հիմնական մարտական ակտիվը, ոպպոզիցիայի լիդերները փորձում են միջազգային «ոգոստոսյան բլոկ» կազմակերպել այնպիսի ռենեգատ խմբակներից, ինչպիսին են Ռուտ Ֆիշեր—Մասլովի խմբակը գերմանիայում, Սուվարինի, Մոնատի—Ռոսմերի խմբակը ֆրանսիայում և այլն։ Այդ փորձերում նշանակալիցն այն է, վոր այդ միջազգային ռենեգատային միության մեջ «հավաքվում են» հենց այն խմբակները, վորոնք ԽՍՀՄ դեմ պատրաստվող իմպերիալիստական հարձակման պարագաներում ձգտում են Արևմտյան Յեւրոպայի բանվորական մասսաներին ապացուցել, վոր ԽՍՀՄ այլևս պրոլետարական դիկտատուրայի յերկիր չէ, այլ հակա-հեղափոխական ուժերի զարգացման ֆակտոր է թե ԽՍՀՄ ներսում և թե նրանից դուրս։ Ինչո՞վ է տարբերվում այդ դիրքը սոցիալ-դեմոկրատների դիրքից։

Յեւս մի քայլ նույն ուղղությամբ — և ոպպոզիցիան վերջնականապես կզրորվի մենշևիզմի գիրկը։ Ամբողջ կուսակցությունը, նրա կողմից դեկավարվող պրոլետարիատը և պրոլետարիատի կողմից դեկավարվող աշխատավորների լայն մասսաները վերջ կդնեն ոպպոզիցիայի գուր ջանքերին — խախտել պրոլետարական դիկտատուրայի ուժիմը։

ԸՆԿ. ՍՏԱԼԻՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՈՊՊՈԶԻՑԻԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

(Հասկածներ հառից)

ԿԿ-ի քանիցս արած նախազգուշացումները ուշքի չբերին ուղղորդիչային, վորը շարունակում եր իր սնամեջ և մակերեսային կարծիքները պաշտպանել՝ դիմելով նույն իսկ անլեզալ միջոցների: XV համագումարի նախորդակին Կենտրոնական Կոմիտեն կուսակցությունից հեռացրեց Զինովյեին և Տրոցկուն: XV համագումարը հաստատեց այդ վորոշումը միաձայն, և վորոշեց (կրկին միաձայն) հեռացնել նաև Կամենսկին, ինչպես և մի շարք ուրիշ ուղղորդիչներին: XV համագումարի նախորդակին ֆրակցիոն գործնեյությունը հակայական չափեր եր ընդունել և ուժեղացել եր. բոլոր կուսակցամակերալությունների մեջ լայն դիսկուսիա բացվեց, վորը ցույց տվեց ուղղորդիչային իդեյական սնանկությունը: Քվեարկությունը ցույց տվեց, վոր ուղղորդիչային կողմնակիցները կարողացել են շահել ձայների մոտավորապես մեկ տոկոս: Իսկ ի՞նչ հարցերում ե ուղղորդիչային տարակարծիք:

XV համագումարում ընկ. Ստալինը այսպես բնորոշեց այդ տարաձայնությունները.

— «Յես կարող եմ թվել յոթ հիմնական հարց, վորոնց առիթով ծագել են տարաձայնություններ կուսակցության և ուղղորդիչային միջև: Առաջին: Մեր յերկրում սոցիալիստական հաղթական շինարարության հնարավորության հարցը: Ուղղորդիչային ժխտում ե սոցիալիստական հաղթական շինարարության հնարավորությունը մեր յերկրում: Իսկ ժխտելով այդ հնարավորությունը, նա բացարձակ և ուղղակի գլորվում ե մենշևիկների դիրքը: Իսկ ի՞նչ ե նշանակում այդ տեսակետը: Դա նշանակում ե կապիտուլիացիա: Ուժ մոռալ: Հարկավ, մեր յերկրի կապիտալիստական տարրերի առաջ: Ելի ուժ մոռալ. իհարկե

համաշխարհային բուրժուազիայի առաջ: Իսկ հեղափոխական ֆոսդնեը, իսկ հեղափոխական ժեստիկուլիացիան, ուր մնացին դրանք: Դրանք չքացան: Մի լավ թափահարեցեք մեր ուղղորդիչային, դեն շարտեցեք հեղափոխական ֆրակցիոնիզիան և դուք կտեսնեք, վոր նրանց մոտ հատակում նստած ե կապիտուլիացիա:

— Յ եր կ ո Ր դ: Պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցը: Կո՞ւսարդյոք մեզ մոտ պրոլետարիատի դիկտատուրա, թե՞ վոչ: Հարցը մի փոքր տարորինակ ե: Այնուամենայնիվ ուղղորդիչային դնում ե այդ հարցը իր ամեն մի հայտարարության մեջ: Ուղղորդիչային ասում ե, թե մեզ մոտ տերմիդորյան ալյասերում ե: Իսկ ի՞նչ ե նշանակում դա: Դա նշանակում ե, թե մեզ մոտ չկա պրոլետարիատի դիկտատուրա, թե մեզ մոտ քանդվում ե, յետ-յետ ե գնում թե՞ տնտեսությունը և թե՞ քաղաքականությունը, ու մենք գնում ենք վոչ թե՞ դեպի սոցիալիզմ, այլ դեպի կապիտալիզմ: Այդ ամենը մի փոքր տարորինակ ե, հիմարություն ե: Բայց ուղղորդիչային պնդում ե իր ասածի վրա: Ահա ձեզ, ընկերներ, դարձյալ մի տարաձայնություն: Դրա վրա յե հենվում Տրոցկու հայտնի թեզը Կլեմանսոյի մասին: Յեթե իշխանությունն ալյասերվել ե կամ ալյասերվում ե, միթե արժե խնայել նրան ու պաշտպանել: Պարզ ե, վոր չարժե: Յեթե ստեղծվի նպաստավոր կացություն այդ տեսակ իշխանությունը վերացնելու համար, դիցուք, յեթե թշնամին մոտենա Մոսկվային ու թսուն կիլոմետրի վրա, միթե պարզ չե, վոր հարկավոր ե ոգտագործել կացությունը՝ մաքրելու այդ իշխանությունը և նեղը դնելու կլեմանսիստական, այսինքն սրոցկիստյան իշխանություն: Պարզ ե, վոր այստեղ վոչինչ լենինյան չկա: Դա—մաքուր մենշևիզմ ե: Ուղղորդիչային հասել ե մենշևիզմին:

— Յ եր ո Ր դ: Բանվորի և միջին գյուղացու բլոկի հարցը: Ուղղորդիչային շարունակ թագցնում եր իր բացա-

սակաւն վերաբերմունքը դեպի այդորինակ բլուկի գաղափարը: Նրա պլատֆորման, նրա հակաթեզերն ուշադրով են վնչ այնքան նրանով, ինչ ասված է այնտեղ, վորքան նրանով, ինչ աշխատում էր թագցնել բանվոր դասակարգից ուղղորդիչի: Բայց անա յերևաց Ի. Ն. Սմիլնովը — նույնպէս ուղղորդիչի լիդերներէից մեկը, վոր արիութիւնն ունեցավ ասել ճշմարտութիւնն ուղղորդիչի մասին, լույս աշխարհ հանելով նրան: Ու ի՞նչ պարզվեց: Պարզվեց, վոր մենք գնում ենք դեպի կործանումը և յեթե կամենում ենք փրկվել, պետք է յերես դարձնենք միջակ գլուղացուց: Այնքան ել խելոք բան չէ, բայց պարզ է: Այստեղ ել մենշեկիկան իսկական դեմքը վերջապէս պարզվեց բոլորի համար:

— Չորրորդ: Մեր հեղափոխութեան բնույթի հարցը: Քանի վոր ժխտվում է մեր յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու հնարավորութիւնը, քանի վոր ժխտվում է պրոլետարիատի գիտատուրայի գոյութիւնը, բանվոր դասակարգի և գլուղացիութեան բլուկի անհրաժեշտութիւնը, այդ դեպքում ի՞նչ է մնում մեր հեղափոխութեանից, նրա սոցիալիստական բնույթից: Պարզ է—վոչինչ, բացարձակապէս վոչինչ: Պրոլետարիատն իշխանութեան գլուխ անցավ, իր վախճանին հասցրեց բուրժուական հեղափոխութիւնը. գլուղացիութիւնն ալլեա գործ չունի հեղափոխութեան հետ, վորովհետեւ նա արդեն ստացավ հող,—նշանակում է պրոլետարիատը կարող է հեռանալ, տեղ տալով մյուս դասակարգերին: Ահա ձեզ ուղղորդիչի տեսակետը՝ յեթե քրքրենք ուղղորդիչին հայացքների արմատները: Ահա ձեզ մեր ուղղորդիչի կապիտալիստիկ բոլոր արմատները: Իզմը չէ նրան գովաբանում Աբրամովիչը:

— Հինգերորդ: Լենինյան տեսակետի հարցը գաղութային հեղափոխութիւնները ղեկավարելու ժամանակ: Լենինը յեւկեա ուներ իմպերիալիստական յերկրների և հարստահարված յերկրների, իմպերիալիզմի յերկրներում և

գաղութային յերկրներում կոմունիզմի քաղաքականութեան տարբերութիւնը: Յեղնելով այդ տարբերութիւնից, նա ասում էր դեռ պատերազմի ժամանակ, թե հայրենիքի պաշտպանութեան գաղափարը—անընդունելի ու հակահեղափոխական է կոմունիզմի համար՝ իմպերիալիզմի յերկրներում, միանգամայն ընդունելի ու արդարացի յե՛հարստահարված, իմպերիալիզմի դեմ պատերազմող յերկրներում: Հենց այդ պատճառով նա ընդունում էր վորոշ ժամանակաշրջանում ազգային բուրժուազիայի հետ գաղութային յերկրներում բլուկ և նույնիսկ միութիւն հաստատելու հնարավորութիւնը՝ յեթե այդ բուրժուազիան պատերազմ է մղում իմպերիալիզմի դեմ և յեթե նա չի խանգարում կոմունիստներին՝ դաստիարակելու բանվորին ու գլուղացիական ընչազուրկներին կոմունիզմի վոգով: Ուղղորդիչի մեղանշումն այստեղ կայանում է նրանում, վոր նա վերջնականապէս անշատվում է Լենինի տեսակետից, զլորվելով դեպի II Ինտերնացիոնալի տեսակետը, վոր ժխտում է հեղափոխական պատերազմներին (իմպերիալիզմի դեմ) գաղութային յերկրներում աշակցելու նպատակահարմարութիւնը: Հենց դրանով են բացատրվում այն ամեն դժբախտութիւնները, վոր ունեցավ մեր ուղղորդիչի չինական հեղափոխութեան հարցում: Ահա ձեզ մի տարածայնութիւն ևս:

— Վեցերորդ: Միասնական ֆրոնտ տակտիկայի հարցը համաշխարհային բանվորական շարժման մեջ: Ուղղորդիչի մեղանշումն այստեղ նրանումն է, վոր նա անշատվում է լենինյան տակտիկայից՝ բանվոր դասակարգի միլիոնավոր մասնաներին աստիճանաբար կոմունիզմի կողմը նվաճելու հարցում: Բանվոր դասակարգի միլիոնավոր մասնաները գրավվում են կոմունիզմի կողմը վոչ միայն կուսակցութեան ճիշտ քաղաքականութեան դեպքում: Կուսակցութեան ճիշտ քաղաքականութիւնը խոշոր գործ է, բայց

դա դեռ բոլորը չէ։ Վորպեսզի բանվոր դասակարգի միլիտոնավոր մասսաներն անցնեն կոմունիզմի կողմը, դրա համար անհրաժեշտ է վոր իրենք մասսաները իրենց սեփական փորձով համոզվեն կոմունիզմի քաղաքականության ճշտության մեջ։ Յեւ վորպեսզի մասսաները համոզվեն, դրա համար անհրաժեշտ է ժամանակ, անհրաժեշտ է կուսակցության հմուտ, կարող աշխատանք՝ համոզելու միլիտոնավոր մասսաներին, թե կուսակցության քաղաքականությունը ճիշտ է։ Մենք իրավացի եյինք դեռ 1917 թ. ապրիլին, քանի վոր մենք գիտեյինք, վոր գործը վերաբերում է բուրժուազիային տապալելուն ու խորհրդային իշխանություն հաստատելուն։ Բայց մենք այն ժամանակ բանվոր դասակարգի լայն մասսաներին չեյինք կանչում ապստամբության։ Ինչո՞ւ. վորովհետև մասսաները հնարավորություն չունեյին համոզվելու, թե մեր քաղաքականությունն իսկապես ճիշտ է։ Միայն այն ժամանակ, յերբ եսերների և մենշևիկների մանր բուրժուական կուսակցությունները խայտառակվեցին հեղափոխության հիմնական հարցերում, յերբ մասսաներն սկսեցին համոզվել մեր քաղաքականության ճշտության մեջ, — այն ժամանակ մենք առաջնորդեցինք մասսաներին դեպի ապստամբություն։ Յեւ վորովհետև մենք ժամանակին առաջնորդեցինք մասսաներին դեպի ապստամբություն, հենց այդ պատճառով ել այն ժամանակ հաղթություն տարանք։ Ահա թե ինչո՞ւ են միասնական ֆրոնտի գաղափարի արմատները։ Միասնական ֆրոնտի տակտիկան իսկապես նրա համար գործադրեց Լենինը, վորպեսզի դյուրություն տա կապիտալիստական յերկրների բանվոր դասակարգի սոցիալ-դեմոկրատական համաձայնողականության նախապաշարմունքներով վարակված՝ միլիտոնավոր մասսաներին անցնելու կոմունիզմի կողմը։ Ոպպոզիցիայի մեղանչումը նրանում է, վոր նա պարզապես բացասում է այդ տակտի-

կան։ Մի ժամանակ հիմարաբար ու անմտորեն իր տակտիկայով հափշտակված, նա ամեն կերպ վողջունում եր Գենստվետի (Անգլիայում) հետ համաձայնելու գործը, յենթադրելով, թե այդ համաձայնությունը հանդիսանում է «խաղաղության ամենալուրջ յերաշխիքներից մեկը ընդդեմ ինտերվենցիայի», հանդիսանում է «ամենալուրջ միջոցներից մեկը՝ Յեւրոպայում ռեֆորմիզմը անվտանգ դարձնելու համար» (Զինովյեի ղեկուցումը Հիկ XIV համագումարում)։ Բայց չարաչար հիստորիկներով իր հույսերի մեջ, թե ռեֆորմիզմը կարելի յե անվտանգ դարձնել Պերսեների և Նիկոների ոգնությունը, ոպպոզիցիան հետո դիմեց ուրիշ ծայրահեղության, պարզապես ժխտելով միասնական ֆրոնտի տակտիկայի գաղափարը։

Ահավասիկ ձեզ, ընկերներ, դարձյալ մի տարածայնություն, վոր ցույց է տալիս, թե ոպպոզիցիան բոլորովին հեռացել է միասնական ֆրոնտի լենինյան տակտիկայից։

— Յոթերորդ։ Լենինյան կուսակցականության ու լենինյան միաբանության հարցը Համ. Կ.Կ. և Կոմիտեների մեջ։ Ոպպոզիցիան այստեղ բացորոշ անջատվում է լենինյան կազմակերպչական տեսակետից, կանգնելով յերկրորդ կուսակցություն կազմելու, նոր ինտերնացիոնալ կազմելու ճանապարհի վրա։ Ահա ձեզ 7 հիմնական հարցերը, վորոնք մատնանշում են, վոր բոլոր այդ հարցերի վերաբերմամբ ոպպոզիցիան գլորվել է դեպի մենշևիզմը։ Կարելի՞ յե արդյոք ոպպոզիցիայի այդ մենշևիկյան հայացքները համարել համակերպ մեր կուսակցության գաղափարախոսության, նրա ծրագրի, նրա տակտիկայի, Կոմիտեների տակտիկայի և լենինիզմի կազմակերպչական ազաջադրման հետ։ Վո՞չ մի դեպքում և վո՞չ մի բոպե։ Դուք կասեք, ինչպե՞ս կարող եր ստեղծվել մեզ մոտ այդպիսի ոպպոզիցիա, ո՞ւր են նրա սոցիալական արմատները։

Յես կարծում եմ, վոր ուղղորդիչի սոցիալական արմատները գտնվում են քաղաքի մանր բուրժուական խավերի քայքայման փաստի, մեր զարգացման կացության մեջ, նրանում, վոր այդ խավերը, պրոլետարիատի դիկտատուրայի ռեժիմից դժգոհ, ցանկանում են այդ ռեժիմը փոխել, «բարելավել» բուրժուական դեմոկրատիա հաստատելու վոգով: Յես արդեն ասացի վերևում, վոր մեր առաջիկայացման, մեր արդյունաբերության աճման, անտեսության սոցիալիստական ձևերի տեսակարար կշռի աճման հետևանքով՝ մանր (առանձնապես քաղաքային) բուրժուազիայի մի մասը քայքայվում ու տապալվում է: Ուղղորդիչի արտացոլում է պրոլետարական հեղափոխության ռեժիմից դժգոհ այդ խավերի տրտուկը: Ահա թե ուր են ուղղորդիչի սոցիալական արմատները»:

ՀԱՄ. Կ. Կ. (Բ) XV ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԲԱՆԱԶԵՎԸ ՈՊՊՈԶԻՑԻԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

(Ընդունված է միաձայն)

«XV համագումարը լսելով այն հանձնաժողովի դեկլարացիան, վոր մանրագնդին քննել է ուղղորդիչին վերաբերող բոլոր նյութերը, արձանագրում է հետևյալը.

1. Իդեոլոգիայի ասպարիզում ուղղորդիչի տակտիկական բնույթ կրող տարաձայնություններից ծրագրային բնույթի տարակայնությունների յե անցել՝ Լենինի տեսակետները վերաքննության յենթարկելով ու դեպի մենշևիզմի դիրքերը գլորվելով: ԽՍՀՄ մեջ սոցիալիզմ կառուցելու հաղթական հնարավորության ժխտումը և հետևապես, մեր հեղափոխության սոցիալիստական բնույթի ժխտումը, պետական արդյունաբերության սոցիալիստական բնույթի ժխտումը, ինչպես և գյուղի զարգացման սոցիալիստական ուղիների ժխտումը, վերջապես, ԽՍՀՄ

մեջ փաստորեն գոյություն ունեցող պրոլետարական դիկտատուրայի ժխտումն («տերմիդոր») ու վերջինիս հետևող ունեցող կապիտալիզմի ու պարտվողականությունը—ահա զաղափարական վողջ պյս իրադրումը տրոցկիստական ուղղորդիչի դարձրել են մանր-բուրժուական դեմոկրատիայի զենք՝ ԽՍՀՄ ներսում, և միջազգային սոցիալ-դեմոկրատիայի ոժանդակ շոկատ՝ ԽՍՀՄ-յան սահմաններից դուրս:

2. Տակտիկայի բնագավառում ուղղորդիչի ռեժիզացնելով ու սրելով կուսակցության դեմ իր աշխատանքները, վոչ միայն կուսակցության կանոնադրության սահմանից է դուրս յեկել, այլ և անցել է խորհրդային լեգալության սահմանից (անլեգալ ժողովներ, անլեգալ տպարաններ, մամուլի անլեգալ օրգաններ, շենքերի բռնի գրավում և այլն): Հակախորհրդային այս քաղաքականությունը պսակվեց այն բանով, վոր ուղղորդիչի բացարձակ պայքարի անցավ ընդդեմ պրոլետարիատի դիկտատուրայի ռեժիմի և կուսակցության ու խորհրդային իշխանության դեմ 1927 թ. նոյեմբերի 7-ին փողոցային ցույցեր կազմակերպեց: Ուղղորդիչի հակախորհրդային այն տակտիկան, վոր գործադրվում է նաև արտասահմանում ու կապված է ԽՍՀՄ դեմ մղվող զրպարտիչ ամբաստանություն պրոպագանդի հետ, ուղղորդիչի փաստորեն դրել է պրոլետարիատի դիկտատուրայի յերկրի բացահայտ թշնամիների շարքը:

3. Կազմակերպչական խնդիրների ասպարիզում ուղղորդիչի լենինյան տեսակետների վերաքննության վրա հենվելով, ֆրակցիոնականությունից իր սեփական տրոցկիստական կուսակցությունն ստեղծելու գործին է անցել: Հանձնաժողովը միանգամայն բացահայտ կերպով յերևան է բերել ուղղորդիչի կենտրոնական կոմիտեյի, շրջանային, նահանգական, քաղաքային ու ռայոնական

կենտրոններին տեխնիկական ապարատն, անդամավճարներին, տպագիր որգաններին և այլն և այլն առկայությունը: Տրոցկիստական կուսակցությունն արտասահմանում կապ է հաստատել վոչ միայն հակա-լենինյան ըմբռնումներ ունեցող ֆրակցիոն խմբակներին հետ, վոր դոյություն ունեն կոմունիստական Ինտերնացիոնալի կուսակցությունների ներսում, այլ և այնպիսի կազմակերպությունների, խմբակների և առանձին անձանց հետ, վորոնք կոմունիստական Ինտերնացիոնալին յերբեք պատկանալիս չեն յեղել: Նույնպես և կապ են հաստատել կոմիւնտերնից դուրս արված կոմունիստական շարժման թշնամիների ու դավաճանների հետ (Մասլով, Ռուտ Ֆիշեր, Կորշ, Սուվարին, Ռոլանդ Գոլստ, Լիբերս և այլն և այլն): Ոպպոզիցիայի կազմակերպչական նման տակտիկայի հետևանքն այն յեղավ, վոր ԽՍՀՄ ներսում ոպպոզիցիան կապ հաստատեց բուրժուական անկուսակցական ինտելլիգենտների հետ (Շչերբակով և ընկերություն), վորոնք իրենց հերթին կապ ունեն բացարձակ հակահեղափոխականների հետ, իսկ ԽՍՀՄ սահմաններից դուրս՝ բոլոր յերկրների բուրժուազիայի կողմից լայն պաշտպանություն գտավ:

Յեւակետ ունենալով այն ամենը, ինչ վոր վերը հիշվեց, XV համագումարը գտնում է, վոր 1927 թվի նոյեմբերի 14-ին Տրոցկուն ու Զինովյեին՝ Համ. ԿԿ(բ) շարքերից և ոպպոզիցիոն մյուս անդամներին՝ ԿԿ և ԿՎՀ կազմից հեռացնելով ու ոպպոզիցիայի հարցն ամբողջությամբ համագումարի քննությունը դնելով, ԿԿ ու ԿՎՀ իրավացի յեն վարվել: Կենտրոնական կոմիտեյի հաշվետվության վերաբերյալ հանած իր բանաձևում համագումարը հայտարարում է, վոր տրոցկիստական ոպպոզիցիային պատկանելը և այդ ոպպոզիցիայի տեսակետները քարոզելը Համ. ԿԿ(բ) պատկանելուն անհամատեղելի յեն: Այս պատճառով համագումարը գտնում է, վոր ոպպոզիցիան թե գաղափա-

րականապես և թե կազմակերպչորեն պետք է զինաթափ լինի՝ վճռականորեն դատապարտելով իր (ոպպոզիցիայի) վերը հիշատակված տեսակետները՝ իբրև հակա-լենինյան, իբրև մենշևիկյան տեսակետներ, և իր վրա վերցնի կուսակցության, նրա համագումարների, կոնֆերենցիաների և կենտրոնական կոմիտեյի տեսակետները պաշտպանելու պարտավորությունը: Սակայն ոպպոզիցիան մերժեց կուսակցության այս պահանջը: Ոպպոզիցիան իր՝ 1927 թվի դեկտեմբերի 3-ի փաստաթղթով (վորը ոպպոզիցիայի 121 ակտիվ գործիչներն են ստորագրել) վոչ միայն չի հրաժարվում, այլ և պնդում է իր մենշևիկյան տեսակետների պրոպագանդի վրա: Կենտկոմի հաշվետվության առթիվ ընդունված բանաձևից հետո հանձնաժողովն ոպպոզիցիայից ստացավ 1927 թվի դեկտեմբերի 10-ին գրված 2 փաստաթուղթ, վորոնցից մեկը (Ռակովսկու, Մուրալովի ու Ռագեկի ստորագրությամբ) պնդում է վոչ միայն մենշևիկյան այդ տեսակետները պահպանելու անհրաժեշտությունը, այլև այդ տեսակետները քարոզելու անհրաժեշտությունը, իսկ մյուս փաստաթուղթը (Կամենևի, Բակևի, Յեվդակիմովի և Ավդեևի ստորագրությամբ) պնդում է ոպպոզիցիայի մենշևիկյան տեսակետների պահպանումը՝ հրաժարվելով այդ տեսակետների պրոպագանդից, մի հանգամանք, վոր հակասում է գաղափարապես զինաթափվելուն ու նշանակում է՝ կուսակցության վորոշումները պաշտպանելուց հրաժարվել:

Արձանագրելով ոպպոզիցիոն 2 խմբակների միջև գոյություն ունեցող բացահայտ տարաձայնությունը, համագումարը ոպպոզիցիայի 2 հայտարարությունն էլ գտնում է միանգամայն անբավարար: Յեւակետ ունենալով վերոհիշյալն ու նկատի առնելով այն, վոր ոպպոզիցիան ֆրակցիոնականությունից հրաժարվելու հանդիսավոր խոստումները յերկիցս խախտել է, համագումարը վորոշում է. — «Կուսակցությունից հեռացնել տրոցկիստական ոպպոզիցիայի ակ-

տիվ գործիչներին: Կուսակցությունից հեռացնել նաև Սապ-
րոնովի խմբակը՝ վորպես բացահայտորեն հակահեղափոխա-
կան խմբակ: Հանձնարարել Կենտկոմին ու Կենտրոնական
Վերահսկիչ Հանձնաժողովին՝ տրոցկիստական ոպպոզիցիայի
շարքային անդամներին համոզելու նպատակով ամեն տե-
սակի միջոցներ ձեռք առնել՝ նրանց վրա գաղափարակա-
նապես ներգործելու համար, միաժամանակ մաքրելով Կու-
սակցությունը տրոցկիստական ոպպոզիցիայի բացահայտո-
րեն անուղղելի տարրերից»:

— Համագումարից 1 ամիս հետո, Զինովյեն ու Կա-
մենևը (ինչպես նաև շատ ոպպոզիցիոներներ) «Պրավդա»
թերթում տպում են գրություններ, վորոնց մեջ գղջում
են իրենց սխալները և XV համագումարի վորոշումները
համարում են ուղիղ:

ԿՈՄԻՏԵՐՆԻ VI ԿՈՆԳՐԵՍԻ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԲԱՆԱԶԵՎԸ ՏՐՈՑԿՈՒ. ՌԱԴԵԿԻ, ՍԱՊՐՈՆՈՎԻ ՅԵՎ ՈՒՐԻՇՆԵՐԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԹԻՎ

Վեցերորդ համաշխարհային կոնգրեսը, ծանոթանալով
Տրոցկու, Սապրոնովի և Համկոմկոմից վտարված ուրիշ
ոպպոզիցիոներների դիմումներին, վորով նրանք խնդրում
են իրենց վերընդունել Կուսակցության մեջ, վորոշում է.

1. Համաշխարհային կոնգրեսն ամբողջովին հավանու-
թյուն է տալիս Համ. Կ. Կ. (բ.) 15-րդ համագումարի կար-
ծիքին և Կոմինտերնի Գործկոմի 9-րդ պլենումի բանաձևին,
վորոնց համաձայն տրոցկիստական ոպպոզիցիային պատ-
կանելը և նրա հայացքների պրոպագանդան անհամատեղելի
յե բալլեիկյան Կուսակցության պատկանելու հետ. տրոց-
կիստական խմբակն իր ծրագրով ու քաղաքական և կազ-
մակերպչական հայացքներով գլորվեց մենշևիզմի դիր-
քերը և որյեկտիվորեն դարձավ Ուրիշդային Իշխանության
դեմ պայքարելու մի որգան: Ուստի և այդ ոպպոզիցիայի
վտարումը Համկոմկոմից ձիշտ եր և անխուսափելի:

2. Համաշխարհային կոնգրեսին՝ վտարվածների տված
հայտարարությունը մի նոր ապացույց է, վոր Տրոցկին և
նրա մի բուռն համախոհները, վորոնք չենթարկվեցին 15-րդ
համագումարի առաջադրած պայմաններին, ինչպես արե-
ցին ոպպոզիցիոների ահազին մեծամասնությունը, շարու-
նակում են իրենց պայքարը, իրենց պառակտիչ աշխատանքը
և իրենց զրպարտիչ կամպանիան՝ Համ. Կ. Կ. (բ.) և պրո-
լետարական ղեկատուութայի դեմ:

Կոնգրեսն ավելորդ է համարում վիճաբանել Կոմու-
նիստական Ինտերնացիոնալի թշնամիների հետ՝ տրոցկիս-
տական պլատֆորմի քաղաքական հակահեղափոխական բու-
վանդակության մասին, յերբ բոլոր կոմկոմսների անդամ-

ների ամբողջ մասսան բաղմիցս և ամենայն վճռականութեամբ ժխտեց ուղղորդիցիայի տեսակետը:

3. 6-րդ համաշխարհային կոնգրեսը հաստատում է Համ. Կ. Կ. (բ.) 15-րդ համագումարի վորոշումը տրոց-կիսաներին վտարելու մասին, ընդունում է նաև, վոր ուղղորդիցիայի պարագլուխների վերաբերմամբ ձեռք առնված հետագա միջոցներն ամբողջապես բղխում էյին հեղափոխական անհրաժեշտությունից: 6-րդ համաշխարհային կոնգրեսը մերժում է Տրոցկու, Ռադեկի, Սապրոնովի և այլ վտարվածների դիմումը՝ կուսակցութեան մեջ ընդունվելու մասին:

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՅԻՍ.

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԾ ԳՐՔԵՐԻՑ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ ԿԱՆ ՀԵՏԵՎՅԱԼՆԵՐԸ

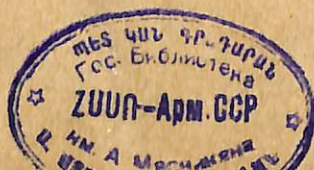
Սոցիալիզմի ուղին,—Ն. ԲՈՒԽԱՐԻՆ	1 n.	25 կ.
Ազգային Հարց,—Ի. ՍՏԱԼԻՆ	1 n.	60 »
Գյուղացիական Հարց,—Ի. ՍՏԱԼԻՆ		50 »
Լենինի պատգամներ ժողովրդ. լուսավորության մասին		20 »
Լենինի պատգամներ յերիսասարգության		15 »
Համ. Կոմկուսի (բ) պատմությունը,—Վ. ՎՈՂՍԵՎԻՉ	1 n.	50 »
Ուղղորդիցիոն հոսանքները Համ. Կոմ. Կուս. (բ) ներսում		20 »
Բոլշևիկների կուսակցի բյուրո 1917 թվին,— ՅԵՄ. ՅԱՐՈՍԼԱՎՍԻՑ		85 »
Ինչ թվեց Հոկտեմբերը բանվորներին,—Մ. ՏՈՒՍԿԻՑ		20 »
1905 թ. մեր Ի-ին բանվորա-գյուղացիական հեղափոխու- թյունը,—Ի. ՖԼԵՐՈՎՍԿԻՑ		70 »
Քաղաքական բառարան,—կազմեց Վ. ԱԲԻՍՈՎՅԱՆ (656 էջ) 2 n. —		
Պատմական մատերիալի մի ալբոմներ		80 »
Պայքարի յիվ շինարարության 10 տարի,—ՆՈՎԱԿՈՎՍԿԻՑ		70 »
«Ի. ՍՏԱԼԻՆ» (համառ. կենսագր.)		7 »
Ինչպես աշխուժացնել գյուղատնտեսությունը,—Զ. ԼԱՎՐԵՆՏՅԵՎ		30 »
Պատերազմ չենք ուզում, բայց դիմադրելու պատրաստ ենք		10 »
Ինչով է ուժեղ կարմիր բանակը,—ԶՈՐԻՆ		15 »
Տգիսությունը յեվ սնահավասությունը,—Վ. ԳՐԻՏՐԻՑԵՎ		15 »
Մեղուկական ձեռնարկ (ուսուցիչների համար)		70 »
Նոր-դարոցի հանապարհին	2 n.	—
Հասարակագիտությունը Ի-ին աստիճանի դպրոցում,— Բ. ԺԱՎՈՐՈՆԿՈՎ		65 »
Գեղջիկունի յով յերեխաները		25 »
Ի՞նչպես է սարված տիպերը,—Գ. ԳՐԱՎԵ (նկարագ.)		50 »
Արեվը, նրա վորդիները յեվ բունները,—Բ. ՍԵՄԵՅԿԻՆ (նկ.)		40 »
Ինչպես է առաջացել յեվ զարգացել կյանքը յերկրի վրա, Մ. ԳՐԵՄՍՍԿԻ (նկարագրող)		50 »
Մարդու յեվ կենդանիների ծագումը,—Դ. ԱԳՈՒ (նկ.)		35 »
Մարդ-մեքենա,—Մ. ԳՐԵՄՍՍԿԻ (նկարագրող)		»

Մարդու անճեղհանքի բռնաբռնումներն ու բարեկամները,—	
Լ. ԶԻԼԲԵՐ (նկարագրող)	20 կ.
Վորոս, կայծակ, ելեհրականություն,—ԳՐԵՄՍՍԿԻ (նկ.)	40 »
Պասանի Պիոներ (ժողովածու, նկարագրող)	60 »
Պիոներ, հետեվիր Լենինի պատգամներին	20 »
Հոկտեմբեր (համառ. պատմ.)	10 »
Մեր ավագ յեղբայրները—Կոմյունիստականներ	33 »
Հակոբ Պարոնյան (ընկեր յերկեր), պրակ I	40 »
Հակոբ Պարոնյան » » » II	35 »
Հակոբ Պարոնյան » » » III	35 »
Պատմավեպեր,—Ա. ՍԵՐՍՅԱԻՄՈՎԻՉ	45 »
Մայր, — Ֆ. ԲԵՐԵՋՈՎՍԿԻՅ	45 »
«Զապայեվ», — Գ. ՖՈՒՐՄԱՆՈՎ	50 »
Հոկտեմբերյան պատմավեպ, — Ա. ՅԱԿՈՎԼԵՎ	20 »
Զաղացական Ոսպալ, — Ա. ՖԼՈՐՈՎ	20 »
Գայլեր, — Ֆ. ԳԼԱՆԿՈՎ	25 »
Կանգալների Պատմություն, — Ն. ԼՅՍՇԿՈ	20 »
Զորացող քեզեր, — »	25 »
Արտասովոր, — ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿԻՅ	40 »
Մերկահավի յերգը, յեվ ուրիշ պատմ.—Մ. ԳՈՐԿԻՅ	15 »
Յերիսասարգ գրողը: Մարդը,— »	15 »
Թե ինչպես Սաֆոն կարմիր բանակային դարձավ,—	
Ա. ԿՐԱՎՉԵՆԿՈ	35 »
Յերկրաբան (պատմավեպ), — Գ. ԿԼԱՅՍ	25 »
Բնկեր վայր, — Մ. ՖՈՒՐԻՆ	15 »

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ԵՆ ՅԵՎ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՒՅՍ ԿՏԵՍՆԵՆ

Հեռագիր, հեռախոս, ռադիո (նկարագրող)
 Զվարճալի պատմավեպեր «Աստվածաբանից», 84 ծաղրանկարով,
 Կրոնների ծագումը (նկ.) (մասսայական):
 Ռազմի որեր,—Ն. ՈԼԵՑՆԿՈՎ,
 Կաշանկա,—Ա. ԶԵՆՈՎ
 Քաղաքացիության դատագիր (կոմս. քաղաքային դպր. համար):
 (այս գիրքը առաջիկա 1928—29 ուսումն. տար. համար է. I-ին
 պրակն լույս է տեսել, իսկ II յեվ III պրակները մամուլի տակ են):

Պահանջեցեք մեր լրիվ գրացուցակը, վոր ուղարկվում է ձեր:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0188475

20 400.

37335

907

1
2

А. С.
**Оппозиционные
течения
внутри ВКП(б)**

На армянском языке.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ С. С. С. Р.
Москва, центр, Никольская, 10.